Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

Олонхитын-политическэ газетэ

1921 оной декабрийн 21-hээ гарана

1991 ОКТЯБРЬ 24 ЧЕТВЕРГ 209 (18332) сэн 6 мун.

...ряадай ССР-эй Верховно Соведэй табадахи сесси тухай мэдээсэл

...промышленна пред... ...прийн элшэ хүсөөр ...аб! Ноябрийн 7—8-...ай Захиргаанай толь... ...ажа hунгахаб! Эдэ ...хуудалнуудые табиб... ...рбадахи үдэр эхлибэ. ...удалнуудта сессийн ...у үгтэхоор шидхэг...

Эдеэ хоолой зүйлнүү... ...публиканска онсо ко... ...ссийн тухай» асуудалаа... ...хэлгээ үглоонэй за...

...седани дээрэ үргэлжэлүүлбэ. Энэ асуудалые гүнзэгыгоор, тон наряар хаража, зүб шидхэбэрь абахын тула тэрэниие депутадууд үсэгэлдэр комитедүүд болон комиссинуудта хараа гээд тэмдэглэхэ шухала.

Зүбшэн хэлсэлгэдэ депутадууд Б. Ц. Нимаев, А. Н. Полянский, А. И. Касьянов, Б. С. Худугуев, Л. А. Смолина, Л. В. Потапов, В. В. Белоусов, В. В. Молонова, Д. Ц. Будаев хабаадажа, үгэ хэлээ.

Түгэсхэлдэнь элидхэлшэ, депутат В. Б. Саганов үгэ абажа, тобшолол хэбэ.

Удаань арадай депутадууд сессийн зүблэхэ зүйлэй түрбадахи—Буряадай ССР-эй гадаадын экономическа холбоо барисаае хүгжоохэ тухай асуудалда оробо. Түс асуудалаар Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, депутат В. К. Агалов элидхэл хээ.

Үдэhоо хойшо элидхэл зүбшэн хэлсэлгэ эхилжэ, депутадууд В. Е. Тугутов, М. Г. Долгоаршинных, Н. М. Белоколодов, О. Б. Хомутов, М. Д. Ангархаев, Л. Ч. Нимаева, А. П. Борисов, С. Н. Угрюмов, В. Ж. Цыремпилов, В. В. Старков, республиканска «Байкалтурист» нэгэдэлые эрхилэгшэ Б. Д. Маласагаева, В. С. Худугуев, А. И. Касьянов, В. Б. Саганов, фермер О. И. Меньшонин үгэ хэлээ.

Арадай депутадууд «Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй талаар республиканска онсо комиссийн хүдэлмэри тухай» асуудалаар абтаха тогтоолой проект зүбшэжэ эхилбэ. Депутадууд А. И. Бизюкин, А. Ф. Покацкий, А. К. Вершинин, К. П. Альцман, А. П. Шапкро, В. К. Агалов, В. В. Устинов, Н. П. Быков, М. Х. Харанутов болон бусад ооhэдынгоо hанамжа хэлээ.

Энэ асуудалаар тогтоол сесси баталан абаба.

Сесси хүдэлмэрээ үргэлжэлүүлhээр.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ЗҮЙЛНҮҮДЭЙ ТАЛААР РЕСПУБЛИКАНСКА ОНСО КОМИССИЙН ХҮДЭЛМЭРИ ТУХАЙ ТОГТООЛ

...ай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, депутат В. Б. Сагановай элидхэлhээ

...ай депутадууд! ...ол hалбаринуу... ...н зарим дүн... ...үн тогтожо хэ... ...өгыт.

...заабарилалгын ...болоулагдажа ...кономико болон ...дохи харилсаа ...ржа байхадань, ...ай шэнэ харил... ...рдоно. Тиихэдээ ...ессийн шэнэ түү... ...ли болгогдоно: ...ержэнүүд, аук... ...гүүд, ажалай ...мерческэ банк... Энэ дээшэ... ...ссэнэй, сүлөө... ...ржоо наймаа... ...уд гол үүргэ ...ложо байна. ...калан, иимэ зо... ...промышленность... ...ерэ оптово ба ...ке хубилгалга, ...ыг уялгануудаар 74,1 миллион түхэригэй продукци дутуу эльгээгээ.

Электродвигательнүүд, тракторай прицепүүд, хюрөөдэмэл материалнууд, барилгын модон, картон, целлюлозо, цемент, нэхэмэл ба өөмөл зүйлнүүд, хубсаha хунар, мүн бусад зарим шухала зүйлэй продукци үйлэдбэрилгэ доошолуулагдаhан байна.

...ТАЛЬНА БАРИЛГА

...рилга ехэ гээг... ...Саоуудхагдаhан ...ондо жилэйхи... ...ргэрhэн hара... процентээр, харин гэр байра ба социально-ажаhуудалай, соёлой хангалгын объектнүүдые барижа, ашаглалгада оруулалга 48 процентээр гээгдэлдэ ороhон байха юм. Энэ үе соо 163,4 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада оруулагдаа. Нёдондо жилэй хэмжээнтэй сасуулхада, энэнь 62 процент болоно.

Байгша ондо бүхыдөө 420 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада тушаагдаха юм. Энэнь нёдондо жилэйхиhээ 60 мянган дүрбэлжэн метрээр бага байна. 2200 хүнэй hууритай hургуулида ороодуй хүүгэдэй эмхи зургаануud ашаглалгада үгтэхэ. Энэнь 1990 онойхиhоо 2,2 дахин ехэ болоно. 4100 хүнэй hууритай hургуулинууд баригдаха гэхэ гү, али тэрэнь нёдондо жилэй хэмжээндэ үлэнэ.

Жилдээ 1 миллион тонно нүүрhэ гаргаха Түгнын нүүрhэнэй уурхайн 1-дэхи комплексые, 2-дохи ТЭЦ-эй элшэ хүсэнэй хоёр котелые, Гусиноозерскын ГРЭС-эй 6-дахи блогые барижа, ашаглалгада оруулалга 48 процентээр гээгдэлдэ ороhон байха юм. Энэ үе соо 163,4 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада оруулагдаа. Нёдондо жилэй хэмжээнтэй сасуулхада, энэнь 62 процент болоно.

Байгша ондо бүхыдөө 420 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд ашаглалгада тушаагдаха юм. Энэнь нёдондо жилэйхиhээ 60 мянган дүрбэлжэн метрээр бага байна. 2200 хүнэй hууритай hургуулида ороодуй хүүгэдэй эмхи зургаануud ашаглалгада үгтэхэ. Энэнь 1990 онойхиhоо 2,2 дахин ехэ болоно. 4100 хүнэй hууритай hургуулинууд баригдаха гэхэ гү, али тэрэнь нёдондо жилэй хэмжээндэ үлэнэ.

СОЦИАЛЬНА hАЛБАРИ

Өөhэдынгөө үйлэдбэрилгэ хороohонhоо, ороной бусад нютагуудhаа предприятинуудта эльгээгдэдэг түхеэрэлгэ-хэрэгсэлнүүдые абаха хэлсээтэ уялгануудай дүүргэгдээгүй байhанhаа уламжалан, байгша оной 9 hарын туршада арадай хэрэглэмжын эд бараагаар хүн зонийе хангалга муудаhан, рознично худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эд бараанай эрьесэ, нёдондо жилэй энэ үеынхитэй жэшэбэл, сасуудхагдаhан сэнгүүдээр 2,8 процентээр хороhон байна. Тиихэдэ эд бараанай, эдлэл хэрэгсэлнүүдэй сэнгүүдэй дээшэлhэнhээ боложо, эд бараанай эрьесэ 1,5 дахикhаа үлүүгээр ургаа.

Эдеэ хоолой гол зүйлнүүдые хэм хэмжээгээр худалдаг болоohонhоо, зарим зүйлнүүдые талоиоор абалгын таhалдуулагдаhанhаа шалтагаалан, хүн зоной горитой хубинь столовонуудта, буфедуудта, кафенүүдтэ, ресторануудта эдеэлдэг болоhон байна. Энэньшье гайхалтай бэшэ. Зүгөөр ниитын эдеэ хоолой эмхи зургаануудай хүдэлмэриие эмхидхэлгэдэ тад ондоогоор хандаха эрилтэ табигдана. Ушар иимэhээ шэнэ столовонуудые, кафенүүдые, кафетерниүдые, ресторануудые бариха хэрэгтэй. Республика дотор ниитын эдеэ хоолой эмхи зургаануудай болон худоо ажахын продукци үйлэдбэрилгэшэдэй хоорондо сэхэ харилсаа тогтоохо шухала. Хитадай, Корейн, Монголой партнёрнуудтай хамта ресторануудые бариха асуудалые шиидхэхэ хэрэгтэй.

1991 ондо рознично сэнгүүдэй хубилhантай дашарамдуулан, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет байгша оной апрелиин 19-дэ тогтоол абажа, хүн зониие социальна талаарнь хамгаалха гол хэмжээнүүдые тодорхойлоо hэн. Тиихэдээ республиканска бюджедhээ, хүн зоной байдалые тогтууритай болголгын жасаhаа 161,3 миллионhоо дээшэ тухэриг hомолбо.

Тэрэнhээ гадна, ооhэдынгээ коллективүүдые социальна талаарнь хамгаалха зорилготойгоор олохон предприятинуудые хүдэлмэришэдэй столовонуудта үдын эдеэнэй сэнгэй горитой хубиие ооhэдынгоо жасын мүнгэнhөө гаргашална. Азиатска биржын хүтэлбэрилэгшэд hайн hайхан алхам хэжэ, Улаан-Удэ хотын hургуулинуудай hурагшадай үглөөнэй эдеэнэй сэнгүүдые хороохын тула 1,6 миллион түхэриг таhалжа үгэhэн байна.

Ганса бэе болон үндэр наhатай хүнүүдые түлөөhэгүйгөөр нэгэ дахин эдеэлүүлгые эмхидхэхэ зорилготойгоор республикын Министрнүүдэй Совет энэ тогтоолоороо 2,8 миллион түхэриг оложо, энэрхы сэдьхэлэй ба элүүр энхын жасада дамжуулхыень арадай депутадуудай городской болон районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ даалгаhан байгаа. Мүнөө энэрхы сэдьхэлэй жасада мүнгэ зөөриин хомордоhонhоо боложо, Улаан-Удэ хотодо 400 хүнэй орондо ороодоол 75 пенсионер түлөөhэгүй эдеэ хоолоор хангадана. Иимэ байдалые hайжаруулхын тула Финансын министерство, городской болон районно Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд анхаралаа хандуулха ёhотой.

ХҮН ЗОНИИЕ ТҮЛБЭРИТЭЙГӨӨР ХАНГАЛГА

Нёдондо жилэй энэ үеынхитэй жэшэхэдэ, сасуудхагдаhан сэнгүүдээр түлбэритэй хангалгын хэмжээнүүд—22 процентээр, тэрэ тоодо хүн зоной hуудал байдалые хангалга 36,7 процентээр хороо. Юумэнэй сэнгүүдэй дээшэлхэдэ, түлбэритэй хангалганууд 26 процентээр ургаба. «Бурятбытсоюзда» хүн зоной hуудал байдалые хангалгын хэмжээнүүдэй эрид доошолhон ушар hанаа зобооно.

[Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи хуудаhанда].

...ӨӨДЭРЭЙ ӨӨХЭНhӨӨ МҮНӨӨДЭРЭЙ УУШХАН ДЭЭРЭ»

...22-то Верховно ...ийн үглөөнэй за... «Эдеэ хоолой ...ийн республикан ...ссийн комиссийн хүдэл... ...ссийн» шагнаг... ...далаар тус ко... ...гшолго, республи... ...гнүүдэй Совет... депутат В. Б. ...хэлээ.

...ондо республи... ...экономическа, ...далай ба эдеэ ...ые үйлэдбэ... ...нууд дээрэ ...бо.

...удал байдалай ...ь боложо бай... ...убшэлгэдэ та... ...ал депутат бу... ...болые дайра... ...hуйhан хүн зал ...ой.

Энэниие ...гэдэ, элидхэ... ...hүүлээр нүхэр ...ого асуудал... ...рэhээ табигдаг...

...ыхэнhөө, мү... ...ан дээрэ» гэ... ...уран хурса ...Эдэ үдэрнүүд... ...тодоо бухаанха ...тула хэдэн ...сагаа гээхэдээ, ...ой оньhон үгэ ...раандаа оруул...

...нэй заводууд ...о хүдэлнэб? Хэн ...ариусаха ёhо... ...барилгые hай... ...ямар хэмжээн ...рүүшын асуу... ...ёhоороо оро...

...ниилэмэнэй за... ...дээрээ 20 ехэ ...нд тэрэнэй ни... ...үүдэ бүхэндэ ...ааг гүйсэд ...нгүй. Тэдэниие ...барилгаар бо... ...юушье хэхын ...ой гэжэ элид... ...ба. Тиихэдэ нү... ...хүдэлмэришэдэ ...р эгээл багань ...үлбэришье түлэгдэхэ аргагүй 20 хүн хэрэгтэй. Эдэ бүхы шалтагаан ооhэдhөөмнай дулдыдана бэшэ гү? Тэдэ предприятида хүдэлмэришэдэй тогтодоггүй hаань, салин хүлhыень нэмэхэдэ яанаб, үгы гэбэл, элдэб янзын аргануудые олохо, бэдэрхэ ёhотой ха юм. Юрэдөөл, хэдэн жилдэ баригдажа дүүргэгдэхээ болиhон Улаан-Удын хилээмэнэй комбинадые Корейн Республикаhаа ерэhэн хүдэлмэришэдтэ даалгахамнай гэжэ нүхэр Саганов мэдүүлбэ.

Элидхэлшэ бусад олон асуудалда харюусаа. Тэрэ тоодо республикада хүн зоной хэрэглэхэ талха тарыан хэды шэнэхэн абтахаб? Байгша ондо юундэ мал олоор гарзалааб? Колхозно дэлгүүр дээрэхи мяханай үнэ сэнгые гуримшуулхадаа, республикын Министрнүүдэй Совет мяха худалдагшадые урмашуулха ямар хэмжээнүүдые абахаб гэхэ мэтэ асуудалнуудые депутадууд табиба.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ арба гаран депутат хабаадаа. Республикын «Агропромсоюзай» түрүүлэгшэ депутат Н. Н. Найданов түрүүлэн үгэ хэлэхдээ, ямар шалтагаанhаа эдеэ хоолой продукци багаар үйлэдбэрилэгдэнэб, юун hаалта хэнэб гэhэн асуудалаар тобшолол хэхэдээ иигэжэ хэлэбэ: нэгэдэхээр, продукци үйлэдбэрилгын экономическа ёhо гуримууд хуушанайнгаа шэнжэ шанарые хаядуй. Тиимэhээ ажахынууд захиралгын хүтэлбэри доро байhан зандаа гэхэдэ, алдуу болохогүй. Хоёрдохёор, промышленностиин болон хүдөө ажахын зүйлнүүдэй сэнгүүд хоорондоо таарачагүй. Хүдөө ажахын предприятинууд, тарыашанай ажахынууд промышленна үйлэдбэриhөө ехээр дулдына. Энээнhээ бололожо, гэр байра болон бусад барилга хаhагдана. Олон ажахынууд техникэ, минеральна үтэгжүүлгэ худалдажа абаха шадалгүй, зарим ушарта хүдэлмэришэдэй hарын салин түлбэришье түлэгдэхэ аргагүй болодог юм. Тогтонижоhон иимэ эрхэ байдалда үйлэдбэриин экономическа харилсаануудые нарижуулхын тула ажахынуудые эрхилэлгын шэнэ ёhо гуримдэ оруулха тухай хэмжээ ябуулгануудые Агропромсоюз хараална гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Нэгэдэхээр, эхин шатын ажалша коллективүүдые гүйсэд дүүрэнээр арендэдэ оруулха. Тиигэжэ арендэ коллективүүдэй ба тарыашанай ажахынуудай ассоциаци байгуулха. Энэ эмхидэ түбхын түрүүлдаг байнабди,—гэжэ нүхэр Артамонов үргэлжэлүүлээ.

Энэ предприяти Эрхирэгэй совхозтой хэлсээ баталжа, хамтын предприяти байгуулаа.

Хурамхаанай районой дэбисхэр дээрэ байгаали хамгаалгын асуудалнууд муугаар шиидхэгдэнэ гэжэ депутат **В. Д. Цыренов** мэдүүлээ. Ой модо хайра гамгүй отолжо үргэлжэлhөөр. Эндэ ямаршье гурим сахигданагүй. 860 гектар үрэжэлтэ газар үіа hайрамhаа муудажа, ажахын хэрэглэмжэдэ орожо шадахаяа болинхой. Энэ ехэ газар дээрэ хэды шэнэхэн эдеэ хоолой зүйл ургуулжа болохо байгаа гэшэб?

Үнэхөөрөөшье, иимэрхүү жэшэнүүд бусадшье районуудта үзэгдэнэ. Урда жилүүдтэ Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадай элдэб янзын бүд бүхы орон соомнай мэдэжэ байhан юм. hүүлэй жилүүдтэ хонинкой hоohоной багаар ородог болоhон дээрэhээ үйлэдбэриин хэмжээн эли бодо доошолоо.

Депутат **К. П. Альцман** предприятиингаа гол шэглэлнүүд дээрэ тогтожо зуураа, нүхэр В. Б. Сагановай элидхэлые шүүмжэлбэ. Мүнөөдэр гансал эдеэ хоолой зүйлнүүдэй талаар онсо комиссийн хүдэлмэрийе хаража, зүбшэжэ байна бэшэ, харин республикын хүн зониие хангалга ямараар бэлэдүүлэгдэнэб, юун хараалагданаб гэжэ хэлсэхэ ёhотойбди. Энэ талаар хаража үзэхэдэ, Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ эдеэ хоолой саашанхи программа тодорхойлоогүй, магад, тэдэнь үгы байжа болоо гэжэ Клавдия Павловна хэлэбэ.

— Таниие, Владимир Бизьяевич, бэрхэ хүтэлбэрилэгшэ гэжэ мэдэнэбди. Тэд юундэ hүүлэй үедэ танай хүсэл эрмэлэл hайжаар харагданагүйб,—гэжэ нүхэр Альцман сэхэ асууба.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ ямаршье асуудалhаа шухала болоно гэжэ депутат **Н. П. Оленников** тэмдэглэбэ. Правительствын ямараар хүдэлдэг байhаниинь энэ асуудал дээрэhээ элирнэ. Хэрбээ богони болзор соо зохихо хэмжээнүүдые абаагүй hаанай, хүн зон үлэн хооhон байдалда орохо түйлдаа хүрэнхэй.

— Мүнөөдэр хилээмэнэй асуудал бүхы hанааемнай зобооно. Минии бодомжоор, Буряадай бүхы дэбисхэр дээрэ хилээмэндэ талон гү, карточка гү бии болгохо шухала,—гэжэ тэрэ хэлээ.

Манай Загарайн районой Элхи нютагта үндэгэнэй, hүнэй талаар хүн зон барагаар хангагдана. Айл бүхэн шахуу таха, үнеэ баридаг болоо. Зүгөөр малай тэжээлэй hайн база бии болгохо ёhотойбди. Газар сабшалангаа үhалууритай болгобол, урагшаа дабшаха аргатайбди. Мүнөө жилдэ нютаг газар бүхэнэй багахан голнуудые hэргээхэ, сэбэрлахэ байгаабди. Уhыень хүдөө ажахын хэрэглэмжэдэ табиял,—гэжэ депутат нүхэр Оленников урялба.

Зүбшэгдэhэн асуудалаар депутадууд **Ю. И. Алексеев, Е. К. Ханхалаев, И. С. Антонов** болон бусад үгэ хэлэбэ.

Үдын хойно депутадууд комитедүүд болон комиссинуудта хүдэлөө.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ,
манай тусхай корр.

БУРЯАДАЙ СОВЕТ СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТОГТООЛ

БУРЯАДАЙ ССР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫЕ hҮНГАХА ТУХАЙ

Буряадай Совет Социалис Республикын Верховно Совет тогтоолоо:

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшээр **Потапов Леонид Васильевичые** hунгаха.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо
В. В. САРЖАН.

Улаан-Удэ хото.
1991 оной октябрийн 21.

„Буряад үнэн"-92

ЗЭДЭДЭ ЗАХИЛ БИРАГҮЙ

Зэдын райондо октябриин тэнгэй байдалаар манай газетын оройдоол 179 хэhэг ерэхэ жэлдэ абтахаар захигдаад байна.

Энэ районие республика соогоо эгээл томо районуудай нэгэниинь гэхэдэ, алдуу болохогүй. Эндэ аяар 17 ажахы, шубуунай фабрика гэхэ мэтэ томо-томо предприятинууд тоологдодог байха юм. Нютаг, нютагуудаарнь абаад харабал, буряад зоной олоорсо ажаhуудаг hуурин, тосхонууд угаа олон. Тэд эдэ нютагуудта ажаhуугшад «Буряад үнэн» газетые хэр захижа уншадаг юм ааб гэхэдэ, одоол бирагүйшэг даа. Мүнөө жилдэ Зэдын райондо манай газетые 340 захуу хүн зон үншажа байнхай. Ерэхэ жилдэ уншаха зоной үсөөржэ байhыень дээрэ үгтэhэн тоо, баримта үшее дахин гэршэлнэ. Дээдэ-Бургалтай, Доодо-Бургалтай hууринуудта бүхыдөө 440 үрхэтэ айл тоологдодог. Эдэ айл бүлэнүүдэй ороидоол 37-ниинь үндэhэн буряад хэлэн дээрээ хэблэгдэдэг газетэ 1992 ондо захиhан байна. Цагаатай hуурин урдандаа колхозой отделени аад, нёдондо жилhээ эмяараа ажахы болон таhаржа, hүүлэй үедэ хүгжэжэ байhан нютаг болоно. Эндэ мүнөө 170 үрхэтэ айл ажаhуунна. Нютагай дунда hургуули бии. Цагаатай нютагай ерээдүйн оюутан хэшээлнүүдтээ түрэл эхэ хэлээ үзэдэг байха юм. Энэ нютагта одоол хэлэ бэшэгээ, уг гарбалаа. ёhо заншалаа, соёл болбосоролоо хүгжөөхэ талаар дорохоо бодожо ябаа үхи хүүгэдтээ «Буряад үнэнөө» захижа уншуулха, мэдэдэг болохо хэрэгтэнь туhалхэ хүдэлмэри хэр ябуулагдадаг юм ааб гэхэдэ баhал үгыл даа. Цагаатайн 16 үрхэтэ айл манай газетые мүнөө захяад байна.

Дээдэ-Үшөөтэй hуурининие баhал жэшээ болгон абая. Энэ-мнай Буряад орон соогоо мэдээжэ болоhон түрүүшын эрдэмтэн Д. Банзаровай нэрые нэрлүүлжэ ябадаг, район дотороо экономикынгоо талаар хүгжэнги колхоз юм. Энэ нютагай хүн зон түрэл буряад соёлоо саашадань хүгжөөхэ талаар тодорхой оролдолго гаргадаг ёhотой гэжэ hанахаар аад, иимэ юумэн үгы. Дээдэ-Үшөөтэйн 40 айлай манай газетые захижа уншадаг hаань, харин ерэхэ жилдэ 15 айл захил хэнхэй.

Борьёо hуурин урдандаа «Коммунизм» колхозой отделени байhан аад, 80-яад оной эхээр «60 лет Октября» колхоз боложо амяарлан таhарhан түүхэтэй. Эндэ мүнөө 230 үрхэтэ айл ажаhуудаг. Эдэнэрнай бултадаа шахуу буряадууд болоно. Мүнөө 11 айлай «Буряад үнэнөө» абадаг hаань, 9 айл энэ газетэ захяад байнхай. Захил хэлгын ерэхэ жилэй эдэтоо, баримтанууд юу гэршэлнэб гэбэл, энэ шухала кампани район дотор ехэл хангалтагүйгөөр үнгэржэ байна гэжэ үшее дахин элирхэйлнэ. Зэдын алишье нютагта, ямаршье газарта ябахадаа, тэндэхи хүн зонтой, дунда зэргын hаhатайшуултай, залуушуултай, иланганяа багшанартай, мэргэжэлтэдтэй, хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдэ, «Буряад үнэн» газетые уншажа шаданагүйбди, уншаадшье ойлгоногүйбди гэжэ хэлэхэ юм. «Таанадай уншажа шадахагүй юм hаа, үхи хүүгэдтнай мүнөө хэшээлнүүдтээ түрэлхи буряад хэлээ үзэдэг болонхой. Тиимэhээ хүүгэднай ерээдүйн сагта түрэл хэлээ, уг гарбалаа, соёл болбосоролоо, арадайнгаа түүхые, ёhо, заншалаа хаанаhаа мэдэхэ ушартайб» гэжэ асуухадашни, бултадаа анирүй hууна. Буряад хэлээ мэдэхэ, шудалха хэрэгтэ одоол хүдөөгэй hургуулинуудай, ясли-садуудай хүмүүжүүлэгшэд хубитаяа оруулха зэргэтэй байгаа. Тэд үнэн дээрээ тиимэ үүргэ бэелүүлэгдэнэгүй. Жэшээлхэдэ, Борьёогой дунда hургуулиин түрэлхи хэлэ заадаг Василиса Шариевна Батуевагай энэ хүдэлмэри үхибүүдэйнгээ, багшанарайнгаа дунда ябуулхаhаа байха, өөрөөшье «Буряад үнэн» газетэе захихаяа огто мартажархиhаниинь одоол гэмшэлтэй.

Үшөө нэгэ жэшээ дурдаhуу. Сартуул - Гэгээтэйн дасангай арамнайн үедэ газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэдэй, районой хэлхээ холбооной таhагай үүсхэлээр «Буряад үнэн» газетэдэ захил хэхэ хүдэлмэри эжмидхэгдэhэн байгаа. Тэд энэ дасанда сугларhан хэдэн мянган хүнүүдэй нэгэниньшье захил хэбэгүй. Түрэл хэлэн дээрээ гарадаг ори ганса газетээ захиял гэхэдэшни, буряадаар уншажа шададагүйбди гэлдээд, эрьелдээд ябашаха юм. Иимэрхүү байдалтай ушархада, одоо аягүй, дура гутахааршье байгаал даа. Хори, сартуул, сонгоолшье угсаатан байг, хайшаа ошожо ябаhан улад гээшэбибди гэжэ юундэ зүбөөр ойлгохоор, «хара сагаанииень» тодоор илгаруулхаар, досоогоо өөртөө бодомжолхоор болоногүйб?

Дэлгүүрэй экономикын оршон байдалда бүхы юумэнэй хэды үнэтэй боложо байгаашье hаань, Буряад орон соогоо үндэhэн буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэдэг ори ганса газетээе захижа уншаял гэжэ ажалай болон дайнай ветеран Т. Менжигиинэй Зэдын бүхы сартуул угсаатанда хандаhан хандалгые энэ нютагайхид анхарха аабза гэжэ найданабди.

Д.ДОНДОКОВ.
Манай тусхай корр.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ

МОСКВА (ТАСС). Октябрийн 22-то Кремль соо СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй палатада сесси хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлhэн байгаа. Хамтын шийдхэбэринүүдые абаха талаар Республикануудай Соведэй ба Союзай Соведэй саг зуурын регламентые депутадууд зүбшэн хэлсэбэ. Хоёр палатын хамтын шиидхэбэринүүдые абаха гүрим тодорхойлhон энэ документые Республикануудай Союзай депутадууд урда тээнь зүбшэн хэлсэжэ, hайшааhан байгаа.

Россин Верховно Соведтэ

МОСКВА. (ТАСС). РСФСР-эй Соведүүдэй байшанда «1991 оной августын 19—21-нэй урбалтада КПСС-эй болон РСФСР-эй КП-гэй органуудай үүргэ тухай» гэhэн темээр үгэ хэлэлгэнүүдые парламентын гэшүүд шагнажа эхилээ гээд РСФСР-эй Верховно Соведэй хэблэлэй түбэй мэдээсэл соо хэлэгдэнэ. РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь С. А. Филатовай түрүүлэгэ доро заседанинууд үнгэргэгдэнэ.

Россин Федерациин генеральна прокурор В. Г. Степанков үгэ хэлэхэдээ, августын үйлэ хэрэгүүдэй үедэ элдэб шатын партийна органуудай ажал ябуулгые шэнжэлжэ үзэбэ. Тэдэнэй финансова ажал ябуулгын түхэл янзанууд тухай нюуса документнүүдтэй РСФСР-эй юстициин министр Н. В. Федоров танилсуулба. Онсо шухаг байдалай талаар гүрэнэй комитет байгуулгын шалтагаанууд ба ушар байдалые шалгаха талаар парламентын комиссийн түлөөлэгшэ, РСФСР-эй арадай депутат А. П. Сурков үгэ хэлэхэдээ, комиссийн хүдэлмэридэ ушардаг бэрхэшээлнүүдые гэршэлhэн тодорхой жэшээнүүдые харуулба.

Россин гадаадын хэрэгүүдэй министр А. Козырев, РСФСР-эй ба СССР-эй арадай депутадууд А. Адамович, Ю. Афанасьев, В. Варов, Ю. Карякин, Н. Травкин, Ю. Черничежко, Г. Якунин ба РСФСР-эй КП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь В. Купцов гэгшэд үгэ хэлэhэн байгаа.

«БУРЯАД ОРОНОЙ СОЁЛ: ТҮҮХЭ БА МҮНӨӨ ҮЕ САГ»

Иимэ темээтэй эрдэмэй зүблөөн СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай нинтын эрдэмэй институдта октябрийн 24—25-да үнгэрхэнь. Буряадай соёлой эшэ үндэhэн, тэрэнэй хүгжэлтын шатанууд, Россин эрхэ байдалда буряад соёлой бүридэлгэ, хубисхалай урда тээхи. Буряад ороной арадуудай соёлой түүхын зарим асуудалнууд, Буряад ороной совет үеын соёл гэhэн асуудалнуудаар гол дүрбэн элидхэл, хэдэн мэдээсэл хэгдэхэ.

Зүблөөн Буряадай эрдэмэй түбэй конференцзал соо үглөөнэй 10 сагта эхилхэ.

Эмхидхэлэй комитет.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй табадахи сесси

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат В. Б. САГАНОВАЙ элидхэлһээ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

МҮНГЭН ҺАН

Байгша оной найман һарын гуршада республика дотор арадай ажахын бүхы һалбаринуудта (хүдөө ажахые тоосоондо оруулангүй) 729,6 миллион түхэригэй хэмжээнэй ашаг олзо абтаа. Тэрэнь нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 2,4 дахин ехэ болоно.

Юумэнэй сэнгүүдэй хубилалга ашаг олзын ургалтада гол үүргэ нүлөө үзүүлэ. Жэшээнь, байгша оной найма һарын хугасаа соо Тимлюйн цементын заводто үйлэдбэриин хэмжээнэй—6,7, ажалай бүтээсын—3,2, промышленна үйлэдбэри дээрэ хүдэлдэг хүнүүдэй 3,6 процентээр хороогдоошье һаань, ашаг олзонь 5,2 процентээр ургаба. «Забайкаллес» концерндэ, Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадта, Буряадай хилээмэнэй продуктнуудай нэгэдэлдэ иимэрхүү байдалтай. Эдэ предприятинуудта ашаг олзын ургалта хүдэлмэришэдэй салин хүлһэ дэрэшэлүүлгэдэ гаргашалагдадаг байна. Эдэ предприятинуудта продукци үйлэдбэрилэн гаргалгын улам бага болгогдожо байһаниинь ойлгосотой.

Гэхэтэй хамта 92 предприяти болон эмхи гэхэ гү, али эдэнэй 18 процентнь 40,3 миллион түхэригэй гарзада ороо. Үнгэрһэн үе соо гэр байрынкоммунальна ажахын предприятинуудай 70 процентнь, хүн зоной ажаһуудал хангалгын, хүдалдаа наймаанай предприятинуудай 20—30 процентнь гарзатайгаар хүдэлөө.

Хүн зоной һуудал байдалда тон шухала үдха шанартай һалбаринуудай эдэ предприятинуудай байдалые тодорхойгоор шэнжэлжэ үзөөд, мүнгэн һангаар, зөөри хэрэгсэлнүүдээр хангалгын бүхы ёно гуримуудые шэнээр хаража үзэхэ хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй.

РЕСПУБЛИКЫН БЮДЖЕТ

Республикын бюджет хүшэр хүндэ байдалда оронхой. Эрьесэнээ абтадаг налогой талаар (78,1 процент), худалдалгаһаа ородог налогой талаар (68,3 процент), ой модоной налогой ба ойн модо хэрэглэнэнэй түлөө налогой талаар олзо доходуудай түсэб юһэн һарада дүүргэгдээгүй, Бюджетнэ түлбэринүүдэй эдэ зүйлнүүдээр бүхыдөө 78,3 миллион түхэриг дутуу ороо.

Октябриин 16-да Министрнүүдэй Совет энэ асуудалые хаража үзөөд, бюджедэй олзо доходой хүбие бэелүүлхэ талаар хүдэлмэри шангадхаха хэмжээнүүдые хараалһан тогтоолнуудые баталан абаа һэн.

Һүргуулинуудта эдэ хоолой зүйлнүүдые хямдаруулха, хүүгэдэй хубсаһа хунар ба һургуулиин хубсаһа худалдажа абаха ба социальна хамгаалгын бусад хэмжээнүүдые бэелүүлхэ талаар нэмэлтэ түлбэриин хэгдэхэдэ бюджедэй гаргашанууд олзо доходһоо 474 миллион түхэригөөр үлүүлһэн байгаа. РСФСР-эй бюджедһээ нэмэжэ хубаарилагдаһан мүнгөөр тэрэнэй зарим хубинь хүсэлдүүлэгдээ. Тиигэбэшье бюджедтэ 78 миллион түхэриг дуталдана гэхэ гү, али энэнь баталагдаһан хэмжээнһээ 2,4 дахин (31,5 миллион түхэриг) ехэ болоно.

Социальна һалбариин талаар бүхы гаргашанүудые (жэлдэ 42 миллион түхэриг) БАМ дээрэхи Минтрансстрой эмхи зургаанһаа мүнөө жэлдэ ба ерэхэ жэлдэ нютагай Соведүүдтэ дамжуулха асуудал шиидхэгдээ. РСФСР-эй финансын министерство октябриин 1-нээ хэрэгтэй мүнгэ зөөри хубаарилжа эхилхэ.

Банкнуудай хүдэлмэриин дутуу дунданууд хадаа хүн зоной түлбэри түлэжэ шадаха эрилтэ хэрэглэмжэһээ эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй гээгдэлгэдэ, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдэй дэлгүүрһээ хэрэглэмжын зүйлнүүдэй дэлгүүртэ сэбэр бэшэ мүнгэн зөөриин зүндөө дамжуулагдаха, сэбэр мүнгэ болохо ябадалда түһа нэмэри болоно. Олонхи кооперативууд абаһаан уялгануудаараа сэбэр мүнгөөр тоосодог 9 һара соо республикын банкнууд кооперативуудта 59,4 миллион түхэриг сэбэр мүнгэ үгэһэн, харин тэдэнэрһээ ороёдоол 6,6 миллион түхэриг ороһон байна.

Сэбэр мүнгэнэй нилээн ехэ хубинь хүн зоной гарта үлэнэ, юуб гэбэл, эд бараан болгогдоогүй мүнгэнэй хахад шахуу хубинь нөөсэлгын банкда ородог байна.

Арадай депутадуудай городской ба районно Соведүүдэй олохон гүйсэдкомууд мүнгэнэй байдалаар һонирходогүй.

Тиимэ дээрэһээ мүнгэнэй эрьесые зүндэнь орхихогүйн, арадай мүнгэн зөөриие хараалагдаһан зорилгоор ба ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ талаар бүри тодорхой хэмжээнүүдые Министрнүүдэй Совет абаха юм.

ХҮН ЗОНИИЕ ЭДЕЭ ХООЛОЙ ЗҮЙЛНҮҮДЭЭР ХАНГАХА ТАЛААР ОНСО КОМИССИИН ХҮДЭЛМЭРИ ТУХАЙ

Тоосооно хугасаада эдеэ хоолой зүйлнүүдэй талаар онсо комисси ба республикын Министрнүүдэй Совет хүн зоние эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгын асуудалнуудые шиидхэхэ талаар иимэ гол шэглэлнүүдэр хүдэлһэн байгаа:

1. Продукци үйлэдбэрилхэ хэмжээе колхоз, совхозуудай өөһэдөө мэдээд тодорхойлдог болоходо, хүдөө ажахын ба промышленна продукциин хоорондохи сэнгүүдэй тэнсүүригүй байхада бэлэдхэлэй политикын ба худалдан абалгын сэнгүүдэй хубилагдажа байгаа хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые доошолуулхаа.

2. Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ промышленна ба бусад эмхи зургаануудай улам олон коллективүүдые хабаадуулха, промышленна ба хүдөө ажахын предприятинуудые нэгэдүүлхэ ябадал үргэдхэхэ. Газарай реформо үнгэргэжэ, үмсын сектортэ бүхы янзын малай тоо толгой олошоруулгада, тиигэжэ хүдөөгэй эрхэтэдэй буусада мяха, һү, хартаабха, овощ үйлэдбэрилгые ехэ болголгодо, таряашадай шэнэ ажахынуудые байгуулгада, бии байгаашьень бэхижүүлгэ д'э, мүн тэрэшэлэн хотын хүн зоной дачын ажахынуудые, хамтаараа огород ба саад. тарижа ургуулгые үргэдхэлгэдэ эдэбхитэйгээр туһалха.

3. Договорнууд болон хэлсээнүүдые баталалгые эмхидхэхэ, тэрэнэй хойноһоо хиналта тогтоохо, эдеэ хоолой налогой ба гүрэнэй захилай талаар хэлсээтэ уялгануудые колхоз, совхозуудай болон хүдөө ажахын бусад предприятинуудай дүүргэлгые ба үлүүлэн дүүргэлгые материальна ба финансова талаар урмашуулга.

4. Хото городууд болон хүдэлмэришэдэй һуурин тосхонуудта потребкооперациин эмхи зургаанууд бэлон дэлгүүрнүүдээр дамжуулан, хүн зоньһоо, таряашадай ажахынууд ба кооперативуудһаа хаа-хаанагүй хүдөө ажахын продукци худалдан абалгые, хадагалалгые, бүйлуулгые ба худалдалгые эмхидхэхын тулада материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулалга.

5. Бэлэдхэгдэһэн продукци хадаглалгын ба бүйлуулгын хойноһоо, тэрэниие районууд болон городуудай хоорондо хубаарилгын, худалдаа наймаанда гаргалгын хойноһоо хиналта.

6. Ороной бусад регионуудһаа республикада хубаарилагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүдые асарха талаар асуудэлнуудые шиидхэлгэ.

7. Эд бараа андалдаха хэрэг (10 процент) бэелүүлхын тула материально-техническэ нөөсэнүүдэй тусхай жаса республикада байгуулга.

8. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые гадаадын хангашадтай андалдан абалсалга.

Үнгэрһэн хугасаада Онсо комиссиин 5 заседани үнгэргэдэжэ, 17 асуудал зубшэн хэлсэгдэнэн байна. Нөөсэнүүдэй талаар республикын гүрэнэй комитедые хүдэлмэриин зургаан болгожо, Онсо комисси хэрэглэдэг байгаа.

Хүн зоние эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангаха асуудалнуудые дары түргөөр шиидхэхын ба Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй талаар онсо комиссиин шиидхэбэринүүдые дүүргэлгын хойноһоо хиналта бэелүүлхын тулада Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэ Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. К. Агаловай толгойлдог штаб байгуулагдаа һэн. Республикада үйлэдбэрилэгдэһэн, мүн бусад регионуудһаа асарагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүдые, хубаарилха талаар бүхы асуудалнуудые түс штаб шиидхэһэн, андалдаа хэжэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые нэмэжэ бэдэрхэ талаар хэмжээнүүдые абадаг байгаа..

ЭДЕЭ ХООЛ ҮЙЛЭДБЭРИЛГЭ

Нэн түрүүн комисси хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ, тэрэниие буйлуулха, хадагалха хүдэлмэриин ямараар эмхидхэгдэдэг тухай асуудалые хаража үзэдэг, энээн туша Хүдөө ажахын министерствын, Агропромсоюзай тоосоо шагнадаг байна. Энэ жэлдэ хүдөө ажахын үргамалнуудые, иланганга хартаабха, овощ тариха түсэбые дүүргэхэ талаар районуудта Соведэй болон хүдөө ажахын органуудай ямар бодото хүдэлмэри бэелүүлхэ байһаниинь нарин хиналта доро абтаа һэн. Тарбагатайн, Кабанскын, Бэшүүрэй, Ивалгын районуудай зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хартаабхын тарилгые хороохо, гүрэнэй захил дүүргэлгые гэдэргэ татахаар һэдэлгэнүүд комиссиин заседани дээрэ харагдаһан, шалгагдаһан байгаа. Мүн республикын газаа тээһээ 112 мянган тонно хартаабхын үрэһэ худалдан абажа, ажахынуудта үрэһөөр туһалха талаар тодорхой хэмжээнүүдэй абтаһанай ашаар урда жэлнүүдэйхиһээ дутуугүй ехэ газарта хартаабха таригдаа.

Промышленна, барилгын болон бусад предприятинуудай коллективүүдые эдеэ хоол элбэгжүүлхэ хэрэгтэ хабаадалсуулха зорилготойгоор хүдөө ажахын хамһабарин цехүүдые хүргөөхын хажуугаар, промышленна предприятинуудай нэгэдэлнүүдэй болон колхоз, совхозуудай хамтынгаа хүсөөр хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилдэг болохо хэрэгые хүргөөхэ туша түрүүшын алхам хэгдээ. Энэ жэлдэ Сэлэнгын ЦКК-тай мэдэлдэ «Тресковский» совхоз, Авиационно заводто — Эрхирэгэй совхоз, Галуута-Нуурай шахтоуправленидэ — Кировэй нэрэмжэтэ совхоз, «Забайкаллес» концерндэ — Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз үгтөө.

Хүн зоной хубинь ажахынуудта аргатай соонь газар нэмэжэ үгэхэ, хамтын огород, саад хүргөөхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаа. Жэшээнь, энэ жэлдэ хүн зондо бүхыдөө 36 мянган гектар газар нэмэжэ хубаагдаа. Тэрэ тоодо хүдөөгэй хүн зоной хубинь ажахынуудай бууса шадарай газар үргэдхэлгэдэ — 27 мянган гектар, хамтын огород эрхилгэшэдтэ —6,7 мянган гектар, 26 мянган айлда дача барихадань 2,3 мянган гектар газар үгтөө. Энэ хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэнээр.

Үнгэрэгшэ зундаа июль-август һарада үһан үерлэжэ, 11 райондо хамта 52 мянган гектар таряанай ургаса, 69 мянган гектар сабшалан, 1 мянган гектар овощой, 2 мянган гектар хартаабхын ургаса үнаада абтажа хосороод, ехэхэн хохидол ушаруулагдаа. Хэды тиигэбэшье даб дээрэ тооложо үзэхэдэ, байгша ондо республикын ажахынуудта хамтадаа 500 мянган тонно гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 2 процентээр ехэ таряан абтахаар хараалагдана. Мүн хартаабха үйлэдбэрилгэ 23 процентээр овощ — 20 процентээр ехэ хуряагдахаар хүлеэгдэнэ. Эдэ бүгэдынь ашаар гүрэнэй нөөсэдэ 100 мянган тонно таряа гэхэ гү, али түсэбһөө 60 мянган тонноор ехэ оруулха арга олгогдоо. Тэрэшэлэн 35 мянган тонно хартаабха худалдаха түсэбые дүүргэхэ, 42 мянган тонно гэхэ гү, али түсэбһөө 1,3 дахин ехэ овощ худалдаха арга бии.

Хүдөө ажахын продукци, нэн түрүүн таряа түсэбһөө гадуур худалдаха талаар ажахынуудые урмашуулхын тула РСФСР-эй правительство үгтамжын худалдаа наймаа эмхидхэхэ шиидхэбэри абанхай. Энээндэ зорюулагдажа, республикада 600 хүнгэн автомобиль, мүн олон холодильник, телевизор болон бусад хоморой эд бараан таһалагдажа үгтэнхэй.

Гадна сентябриин 15-һаа эдеэ хоолой налогто худалдагдаһан таряанай үнэ сэн 2 дахин, харин түсэбһөө гадуур худалдагдаһан ороёноой сэн 3 дахин ехэ болгогдоо. Гэршүүхын сэн бүри түрүүниһээ 3 дахин дээшэлүүлэгдээ юм.

Тэрэшэлэн хартаабха, овощ түсэбһөө гадуур худалдалгые урмашуулхаар 115 мянган холодильник, телевизор, хубсаһа угаадаг машина таһалагдаһан, мүн 250 тонно ороёно тушаһанай түлөө хүнгэн автомашина худалдагдаха байна.

Гэхэтэй хамта продукци худалдалгаар урмашуулганууд имагтал республика соо хэрэглэгдэхэ байна. Тиигэбэшье элдэб шалтагаанаар зарим районуудта гүрэндэ таряа худалдаха, холимол тэжээлээр андалдаха таряа тушааха хэрэг гэдэргэ татагдаһаар. Витаминтай ногооной гурил гүрэндэ худалдаха түсэб һаял 50 процент дүүргэгдээ. Энээнтэй хамта ногооной гурилые бэлдэхэ технологиин дүрэмдэ заһабарилагдаха ёһотой юм. Иимэ байдалда хүн зоние эдеэ хоолоор хангалгые муудулхагүйн тула Министрнүүдэй Совет хэмжээнүүдые абажа байна. Орон дотороо, хүршэ харинн гүрэнүүдтэй андалдаа хэжэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдые олохые ороолдоно. Тиихэдэ республика соо үйлэдбэрилэгдэдэг материально-техническэ нөөсэнүүдэй фондын 10 процент энээндэ хэрэглэхэ.

Энэ үе соо андалдаанай аргаар КНР-нээ, МНР-нээ манай республика бүхыдөө 200 тонно мяха, 2 вагон гахайн мяханай консерв, 1600 тонно хүргэгдэһэн загаһа, 160 тонно загаһанай консерв, 285 тонно барайгар, 360 тонно гурил, 60 тонно үргэмелай тоһо, 2,7 мянган тонно жэмэс, 50 тонно чеснок, 33.000 тонно огородой эдеэнэй консерв абаһан байна. Энээнһээ гадна Казахстаннаа 16 мянган тонно ороёно абажа, тэрээнэй 10 мянган тоннонь эдеэ хоолой зүйлдэ хэрэглэгдээ.

Байгша оной дүрбэдэхи кварталда КНР-нээ 900 тонно, МНР-нээ 4000 тонно мяха, Дунда Азиин республикануудһаа 40 вагон огородой эдеэнэй консерв. Казахстаннаа холимол тэжээл абаха хэлсээн хэгдэнхэй. Андалдаанай аргаар эдеэ хоолой продуктнуудые республикада асарһан ушар хүн зоние хангаха талаар хүшэр байдалые зарим тэды һуларуулаа гээшэ гаабдаа. Гэбэшье энэ бүхы асуудалнууд дүүрэн шиидхэгдээгүй.

Мүнөө бии байһан эдеэ хоолой нөөсэ байгша оной дүрбэдэхи кварталда мяханай зүйлнүүдээр, ургамалай тоһоор, саахараар, сайгаар, хүрпэгээр, загаһанай зүйлнүүдээр, хүн зоние хангажа шадаха аргатайбди. Гэхэтэй хамта энэмнай республикын колхоз, совхозуудта республикаһаа гадуур үйлэдбэрилгдэдэг эдеэ хоолой зүйлнүүдые шиидхэхын түлөө сан үрэгэлжын хүдэлмэри ябуулгадана.

Дүрбэдэхи кварталда зоние тоһоор, маргаринаар хангаха асуудал баһал хүндэ болонхой.

Гүрэнэй худалдаа наймаанда үгтэхэ эдеэ хоолой продуктнуудай дэлгүүрэй фондын жэл, квартал бүри хороогдожо, колхоз, совхозуудай, хүдөө ажахын бусад үйлэдбэрилэгшэдэй худалдаха продукциин хэмжээнэй улам бага болжо, ороной бусад районуудһаа асарагдаһан продукциин хэлсээнэй сэнгэй үргажа байһан үедэ хүн зоние эдеэ хоолой продуктнуудаар хангаха асуудал шэнээр шиидхэгдэхэ ёһотой. Энээнэй гол удха гэхэдэ, продукци үйлэдбэрилэгшэдтэ хэлсээнэй гү, али сүлөө сэнгээр өөрынгөө гарганаһан продукци худалдаха арга олгохо ёһотойбди. Энэниие хараада абажа, предприяти болон эмхи зургаанууд өөһэдынгөө худэлмэри хубилгаха, хүн зоние эдеэ хоолоор хангаха уялгатай. Харин манай бэлэдхэлэй болон худалдаа наймаанай эмхинүүд хуушан гуримаараа худэлһэн зандаа. Мүнөөшье продуктнуудые үйлэдбэрилэгшэд захиргаанай гуримаар, тогтонижоһон сэнгээр продукцияа худалдаһан зандаа.

Гүрэнэй сэнгээр худалдагдажа абтадаг эдеэ хоолой налогоор байгуулагдаһан гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай дэлгүүрэй фонд хүүгэдэй, эмшэлгын болон бусад эмхи зургаануудые, муугаар хангагдадаг эрхэтэ-ниие хангаха ёһотой юм. Бусад эрхэтэй дэлгүүрэй болон сүлөө сэнгээр худалдагдадаг эдеэ хоолоор хангагдаха болоно.

Бэлэдхэлэй үргэн арга боломожотой, хүдөөгэй нютаг бүхэндэ зонһоо худалдажа абаһан юумэеэ болбосоруулха, баазатай болохо уялгатай. Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин гансааран энээниие бэелүүлжэ шадахагүй байба. Үмсын ажахыда үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин хэмжээн дээшэлэ, гэжэ хэлээ һэмди. Энээнтэй хамта үмсэдэ үлүү гараһан продукци баһал ехэ болоо гээшэ.

Үнгэрһэн юһэн һара соо предприяти болон эмхи зургаанууд, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин хүн арнһоо 3660 тонно гэхэ гү, али энэнь үнгэрһэн жэлэйхиһээ 10 процентээр бага мяха, энэл жэлэйхиһээ бага зэргэ ехэ һү худалдажа абаа. Гэбэшье һү худалдажа абаха даабари ороёдоол 70 процент дүүргэгдээ. Нютагай зоние хангахын тула ороёдоол 4 мянган тонно хартаабха, 1,5 мянган тонно овощ хадагалагданхай.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин зүгһөө хүн зондо 1,5 мянган тонно мяхан худалдагдаха гэхэ гү, али энэнь нёдондохи жэлэй хэмжээндэ болоно, 3,2 мянган тонно колбасагай зүйл нёдондонойхиһоо б а г а, 1,4 м я н г а н тонно һүн, ороёдоол 1,2 мянган тонно хартаабха, 1,7 мянган тонно овощ худалдагдаа. Харин энэ үедэ городууд болон поселогуудай хүн зон эдеэ хоолой продуктнуудаар дүүрэлдана.

Энэ ушарһаа боложо, бэлэдхэлэй гурим болон байгуулгада хубилалтануудые оруулха дурадхалараадай депутадуудай хаража үзэхые табинаб.

Эдеэ хоолой тол шухала зүйл — һү абажа харая. Мүнөө хүн зон ниитын ажахынуудта байһан үнеэдһээ олон үнеэдые үмсэдөө барина. Гэбэшье тэдэнһээ ороёдоол 2—3 мянган тонно һүн худалдагдажа абтаа. Тиихэдэнь колхоз, совхозуудһаа 130—140 тонно һүн абтана. Хүдөөгэй зон жэл бүри 50—60 мянган тонно һү худалдаха арга боломжотой. Тээд энэ һү хайшан гэжэ, хэн абаха ёһотойб?

Һүнэй промышленостин нэгэдэлэй (нүхэр К. М. Шурыгин) хүсөөр район бүхэндэ һү һаалиин фермэнүүд, таряашанай ажахынууд болон хубинь ажахынуудые нэгэдүүлжэ, һү үйлэдбэрилдэг ассоциацинуудые бии болгохо саг тулажа ерээ. Томо һууринуудта бэлэдхэлэй пунктнуудые нээгээд, һү хүргөөхэ түхеэрэлгэтэй, мүн шэгнүүртэй һүнэй томо амһарта байлгадаг болохо хэрэгтэй. Тэрэ тушаагдаһан һү бүридхэлдэ абаха, лабораторн соо шанарыень шалгажа үзэхэ оньһон түхеэрэлгэнүүдээр тэдэниие хангаха, һү тушаагшадта түлбэриинь түлэхэ, тушаажа абаһан һүеэ һүнэй заводто эльгээхэ эрхэ байдал хангаха шухала. Һү тушаажа абадаг пунктын хажуудахи харгые заһабарилха, гэрэлтүүлхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотой. Тэндэ ажаллаха найдамтай хүнүүдые шэлэжэ абаха хэрэгтэй

Һү тушаажа абаха пунктнуудай хүдэлмэриие районно Соведүүдэй түрүүлэгшын хүдөө ажахын талаар орлогшо ударидаха энэ хүдэлмэридэ колхоз, совхозуудай бүхы хүтэлбэрилэгшэдые, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин. бэлэдэгшэдые хабаадуулха уялгатай. Тэрэ һүеэ буйлуулжа, бэлэн болоһон продукцияа хүдөө нютагуудта, райондо, мүн хото городуудта эльгээдэг болохо байна бшуу.

В. И. Каниболоцкиин толгойлдог Улаан-Удын мяханай комбинадай гол предприятиин хүсөөр Наушкын, Баргажанай Адагай комбинадуудай, мяха үүсэлдэг пунктнуудай, колбасна зүйлнүүдые гаргадаг цехүүдэй хабаадалгатайгаар республикын мал адуулагшадай, мяха тушаагшадай ассоциаци бии болгогдохо аргатай. Мал шахан тэргалуулдаг совхозууд, гахайн комплекснууд, колхоз, совхозуудай мал шахан тэргалуулдаг фермэнүүд, таряашанай ажахынууд, эд хэрэглэгшэдэй кооперацин бэлэдхэлэй конторонууд, болон хамһабариин ажахынууд тус ассоциациие эмхидхэн байгуулагшад болохо байна.

Тус ассоциаци колхоз, совхозуудһаа, таряашанай, хамһабариин болон хубинь ажахынуудһаа мяхан болохо мал худалдажа абаха, тэрэниие үүсэлээд, мяханай элдэб продукци худалдаха зорилготой байха ёһотой.

Овощ, хартаабха, алим жэмэс, бусад үрэ жэмэс бэлэдхэхын ба буйлуулхын тула тиимэрхүү ассоциацинуудые бии болгохоодо болоно.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин, мүн колхоз, совхозуудай хото городуудай промышленна предприятинуудай зүгһөө хүн зонһоо үлүү гараһан продукци худалдан абажа шадаагүй ушарһаа нилээд ехэ продукци элдэб гүрэнүүдэй гарта ороно гү, али бусад областынуудта абаашагдана. Хүршэ областынуудта ошодог харгы дээрэ хиналтын пунктнуудые бии болгохо шиидхэбэри абтаһан байна. Гэхэ зуурэ хото городуудай дэлгүүр дээрэ продукцияа худалдедаг, тэрэнээ горкооторгдо тушаадаг хүнүүд урмашуулагдаха зэргэтэй.

Улаан-Удын дэлгүүр дээрэ байгша оной 9 һарын туршада 727 тонно (1990 оной хэмжээндэ адли) мяхан, 820 тонно хартаабха, 710 тонно овощ, мүн тэды шэнээн алим жэмэс хүн зондо худалдагдаа.

Байгша ондо колхоз, совхозууд мяин 5 тонно мяха, харин райпонууд 22 тонно колбасна зүйлнүүдые худалдаа.

Колбаса үйлэдбэрилдэг цехүүд өөрынгөө продукциие гансал район дотороо гаргашалдаг гүрим тогтоожо байнхай. Юумэ худалдадаг кооперативууд дэлгүүр дээрэ продукцияа гаргадаггүй гээшэ болоно.

Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанда эдеэ хоолой сэнгүүдые нэмээһэнэй удаа байгша оной сентябрь һарада, үнгэрэгшэ жэлэй сентябрь һаратай сасуулбал, сэнгынь 74 процент ургаа. Тэрэ тоодо мяхан — 164, загаһанай продукт — 161 процент, малай тоһон 2,5 дахин, һүн — 1,9 дахин, овощ —3,6 дахин ургаа. Кооперативна худалдаа наймаанай эдеэ хоолой үнэ сэн энэ хугасаа соо 2 дахин ургаа, колхозно дэлгүүр дээрэ 2,2 дахин ургаһан байна.

Колхозно дэлгүүр дээрэ эдеэ хоолой продукци хүшиие хангахагүйгөөр дурадхагдадаг дээрэнээ, мүн үрдилдэлгын оршоондо худалдаха продуктын үгы дээрэнээ продукциин үнэ сэнгынь ехээр нэмэдэг байгаа. Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин энэндэ гол үүрэг дүүргэхэ ёһотой байһан ааб даа.

Гэхэтэй хамта аймаг, районно, городской Соведүүдэй комууд, мүн республикын Министрнүүдэй Соведэй нүүдэй худэлмэриие мүнөө болотор һайн зохиожо үзөөгүй байна. Эдэ гүүрнүүдые эдеэ хоолой продуктнуудаар элбэг болгохо ба Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дүрэмдэ заһабарилаһан ёһотой. Ухэрэй мяханай комбинадта сэн 15 түхэриг, гэ 12 түхэриг, тус бүридөө 20 ба тэ болгохо гэһэн Буряадай ССР-эй Соведэй тогтоо даа.

Эдеэ хоолой талаар эрхэтэй комиссиин гүйсэдкомуудай, бүхы худалдаа наймаанай, эдэ зарим хүтэлбэрилэгшэдэй шанга эрилтэнүүдые республикын Верховно Соведэй, правительствоо, С-Д. (үнэгэн) болоно. Онсо комиссиин шиидхэбэринүүдые хэн тула үсэд шиидхэгдэнэ. Тиигэнэ гүрэнэй комитетнуудай доогуй, гүрэнэй журналистнуудай, ажахынуудай, хэрэгтэй гүйсэдөөрэ даагүй гээд мэдэрэ ди.

Орон доторхи эмхи зургаануудые ска кризисэй үлдэ байһан эрхэ байдалда тэды хэмжээнүүдые абадаг байбашье, продукци үйлэдбэрилэгшэдэй эдеэ хоолоор һанга хэгдэхэ талаар урдаа хэ рилгоёо хүсэд ажаллаа даагүй.

Республикын гаргалгаа дээрэ үйлэдбэрилэгдэдэг ехэ продукцийн 30 процентые өөһэдынгөө мэдэлдэ эрхэ Буряадай ССР-эй нүүдэй Соведэй олонхи далаар Россин Федерацийн Ельцинд. РСФСР-эй нүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ орлогшо О. И. Лобов республикын правительствоо хан хандаа һэн.

СССР-эй Президент М. С. Горбачев байгша оной үйлэдбэрилһэн продукцийн процентые өөртөө ехэ олгоһон байгаа лхамни.

Манай шэнэ гүйцэтгэлтэй вице-президент А. Руцкой РСФСР-эй Министрнүүдэй Түрүүлэгшэдэй орлогшо О. И. Лобовтой эй финансын министр бусад дэмжэ ба тын хангагаа һаалиард тухэригэй нөөсэтэй болоно, лой продуктаар, үйлэдбэрилэгдэдэг, лэлэй эд бараагаар хангалгые һайнаар болохо Совет эдэ продукци гөө мэдэлэгдэ республикын прем да үгэхэ бэлэ гэжэ.

Эд бараа үйлэдбэрилдэг хэмжээе дээшэлүүлхэ, арадай ажахын бүхы нуудай хүдэлмэриие руулха гээшэ гол зүйл болохо бэелүүлхэ нэгэ захилнуудай үүрэг гадхаха бэшэ, эдеэ хоолоор һанга талаар урдаа хэ рилгоёо хүсэд ажаллаа даагүй.

Овощ, хартаабха, алим жэмэс, бусад үрэ жэмэс бэлэдхэхын ба буйлуулхын тула тиимэрхүү ассоциацинуудые бии болгохоодо болоно.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин, мүн колхоз, совхозуудай хото городуудай промышленна предприятинуудай зүгһөө хүн зонһоо үлүү гараһан продукци худалдан абажа шадаагүй ушарһаа нилээд ехэ продукци элдэб гүрэнүүдэй гарта ороно гү, али бусад областынуудта абаашагдана. Хүршэ областынуудта ошодог харгы дээрэ хиналтын пунктнуудые бии болгохо шиидхэбэри абтаһан байна. Гэхэ зуурэ хото городуудай дэлгүүр дээрэ продукцияа худалдедаг, тэрэнээ горкооторгдо тушаадаг хүнүүд урмашуулагдаха зэргэтэй.

Улаан-Удын дэлгүүр дээрэ байгша оной 9 һарын туршада 727 тонно (1990 оной хэмжээндэ адли) мяхан, 820 тонно хартаабха, 710 тонно овощ, мүн тэды шэнээн алим жэмэс хүн зондо худалдагдаа.

Байгша ондо колхоз, совхозууд мяин 5 тонно мяха, харин райпонууд 22 тонно колбасна зүйлнүүдые худалдаа.

Колбаса үйлэдбэрилдэг цехүүд өөрынгөө продукциие гансал район дотороо гаргашалдаг гүрим тогтоожо байнхай. Юумэ худалдадаг кооперативууд дэлгүүр дээрэ продукцияа гаргадаггүй гээшэ болоно.

Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанда эдеэ хоолой сэнгүүдые нэмээһэнэй удаа байгша оной сентябрь һарада, үнгэрэгшэ жэлэй сентябрь һаратай сасуулбал, сэнгынь 74 процент ургаа. Тэрэ тоодо мяхан — 164, загаһанай продукт — 161 процент, малай тоһон 2,5 дахин, һүн — 1,9 дахин, овощ —3,6 дахин ургаа. Кооперативна худалдаа наймаанай эдеэ хоолой үнэ сэн энэ хугасаа соо 2 дахин ургаа, колхозно дэлгүүр дээрэ 2,2 дахин ургаһан байна.

Колхозно дэлгүүр дээрэ эдеэ хоолой продукци хүшиие хангахагүйгөөр дурадхагдадаг дээрэнээ, мүн үрдилдэлгын оршоондо худалдаха продуктын үгы дээрэнээ продукциин үнэ сэнгынь ехээр нэмэдэг байгаа. Эд хэрэглэгшэдэй кооперациин энэндэ гол үүрэг дүүргэхэ ёһотой байһан ааб даа.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй табадахи сессиин дээрэ т
монгол хэлэ
саашадаа үр
уншагша
өрөшэгүүдэй
нилээд ол
энэ гайха
мүнөө үеэд
зобоноо
хүн зоной
ундэһэтэй,
бодото байд
ометр гээ
оороол сэгнэг
хуушан м
тэй Буряадай ССР-эй Соведэй Түрүүлэгшэ
Верховно С
сесси дээрэ т
нарэлдөөн бо
монгол хэлэ
саашадаа үр
уншагша
өрөшэгүүдэй
нилээд ол
энэ гайха
мүнөө үеэд
зобоноо
хүн зоной
ундэһэтэй,
бодото байд
ометр гээ
оороол сэгнэг
хуушан м
тэй Буряадай ССР-эй Соведэй Түрүүлэгшэ

ТЕМЭЕЭ ШЭЛЛЭЖЭ БЭШЭЕ

Бэшэгүүдэй шэнжэлэл

...удай съезд... Буряадай ...шан нэрыг... асуудалай ...овно Совет... дээрэ табилдон болоно, ...ол хэлэ бэшадаа үргэлжлүүлжэ... болоноби. ...зоной һуудэнэтэй, сэдьтого байдалые ...етр гээд сэгсэгэнэгдэдэг ...шан монгол ...лүүлхэ байлгаа ...н тухай тэ...рһэн хүнүүд ...рэнэй хажуугол хэлэ үзэлэнэй ...айшуул хүсэ... тэрэ хэлэнэй ...ликаа зэргэ... редакциде ...дэ, В. Хам... С-Д. Шал... болон бу... монгол хэлэ... тэмдэглэх ...ргэ хүүнэй хэшээлэг ...г багшатаяа ...ражаа үзөөд, ...нээ хуушан ...шээлэнүүдые ...шидхэбэри ...рэл респуб... Монгол» гэ... ...ырые бүсаал... гэһэн бэшэ... бүлэг боло... Юрэнхы дээ... ...оо һаа, хуушан нэрыень бүсаалгаха. Дуратай авторнууд үсөөн бэшэ гэхэ шухала. Хэжэнгэ һуурингда ажаһуудаг дайнай болон гэгээрэлэй һудэлмэриин ветеран В. А. Михеев энэ асуудалаар һанамжаяа элирхэйлхэдээ, нигэжэ бэшэнэ:

— «Буряад үнэн» газетэдэ толилогдоһон түүхын эрдэмэй доктор Ш. Б. Чимитдоржиевай **«Буряад-Монгол» гэжэ нэрээ ягаад алдаабибди!»**, мүн тиихэдэ түүхын эрдэмэй кандидат Г. Н. Заятуевай **«Шнидхэхэ саг хүрэжэ ерээ»** гэһэн статьянууд соо буряад арадай түүхын эхин үндэһэнүүд тухай ехэ зүбөөр, тон тодорхойгоор бэшэгдэнэ, зохидоор ойлгуулагдана,—гэхэ зуураа, тэдэ статьянууд соо энэ асуудал тон зүб табигдана гэжэ тооцолгоһоо...

Тиихэдэ Д. Цаганов, Ч-Д. Будаев, Л. Б. Батуева, Д. Д. Дагбаев, (Улаан-Удэ), В. Э. Найданов (Хэжэнгэ), Ц. Ц. Найданов (Захаамин), Б. Бирбаев (Түнхэн) болон бусад олон уншагшаднай В. А. Михеевтэй һанал нэгэтэй байба. Эдэ нүхэд республикынгаа хуулита бэшээр ондоо болгогдоһон нэрые бүсааха, тэрэшэлэн «район» гэһэн нэрые «аймаг» гээд һэлгэхэ гэжэ дурадхана. «Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй V сесси дээрэ арадай депутадуудай олоной дуугаар Буряадай ССР-эй нэрые хубилгаха тухай асуудал хаража үзэнгүй оохихо гэһэн шидхэбэри абтаба. Гэбэшье энэ асуудалаар һанамжа, дурадхалнуудаараа хубаалдаха бэзэт гэжэ найданабди.

Гэхэ зуура, хүн бүхэнэй һанаанай аб адли бэшэ байдашак нэрыень бүсаалгаха дуратай авторнууд үсөөн бэшэ гэхэ шухала. Хэжэнгэ һуурингда ажаһуудаг дайнай болон гэгээрэлэй һудэлмэриин ветеран В. А. Михеев энэ асуудалаар һанамжаяа элирхэйлхэдээ, нигэжэ бэшэнэ:

— «Буряад үнэн» газетэдэ толилогдоһон түүхын эрдэмэй доктор Ш. Б. Чимитдоржиевай **«Буряад-Монгол» гэжэ нэрээ ягаад алдаабибди!»**, мүн тиихэдэ түүхын эрдэмэй кандидат Г. Н. Заятуевай **«Шнидхэхэ саг хүрэжэ ерээ»** гэһэн статьянууд соо буряад арадай түүхын эхин үндэһэнүүд тухай ехэ зүбөөр, тон тодорхойгоор бэшэгдэнэ, зохидоор ойлгуулагдана,—гэхэ зуураа, тэдэ статьянууд соо энэ асуудал тон зүб табигдана гэжэ тооцолгоһоо...

Тиихэдэ Д. Цаганов, Ч-Д. Будаев, Л. Б. Батуева, Д. Д. Дагбаев, (Улаан-Удэ), В. Э. Найданов (Хэжэнгэ), Ц. Ц. Найданов (Захаамин), Б. Бирбаев (Түнхэн) болон бусад олон уншагшаднай В. А. Михеевтэй һанал нэгэтэй байба. Эдэ нүхэд республикынгаа хуулита бэшээр ондоо болгогдоһон нэрые бүсааха, тэрэшэлэн «район» гэһэн нэрые «аймаг» гээд һэлгэхэ гэжэ дурадхана. «Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй V сесси дээрэ арадай депутадуудай олоной дуугаар Буряадай ССР-эй нэрые хубилгаха тухай асуудал хаража үзэнгүй оохихо гэһэн шидхэбэри абтаба. Гэбэшье энэ асуудалаар һанамжа, дурадхалнуудаараа хубаалдаха бэзэт гэжэ найданабди.

Гэхэ зуура, хүн бүхэнэй һанаанай аб адли бэшэ байдагынь мэдээжэ. Илангаяа һүүлэй үедэ хүн зоной һанамжануудай тад ондоонууд байдаг болоһон сагта элдэб бодомжо, дурадхалнуудай байхань гайхалгүй юм ааб даа. Энээндэ баримта болгон, Н. Николаевай һанамжануудтай уншагшадаа танилсуулая. Тэрэ хэлэн тухай, Бүгэдэ буряадуудай съезд тухай нигэжэ бэшэнэ:

— Буряад хэлэеэ мэдэхэшьегүйб даа. Олонхи зоной дуугардаг хэлэн дээрэ бэшэнэб. Хэрбээ үндэһэн буряад зоной тоогоороо олонхидой тоодо дүтэлөөгүй һаань, буряад хэлэнэймнай хүгжэхэгүйнь сохом. Тээсгэн болоһон Бүгэдэ буряадуудай съезд дээрэ үгэ хэлэгшэд бултадаа шахуу ородоор хэлээ һэн. Тэрэ юу гэршэлнэб? Хаража, шагнажа ябахадаш, буряад бүхэн, буряадтаяа ородоор дуугаралсаха юм. Республикымнай парламентда буряадууд үсөөн. Тиимэһээ республикымнай урданай, нэрын бүсаагдахань асуудалтай байна. Гурбан ондоо хуби боложо таһалагдашаһан Буряадай округууд республикатаяа хамтархагүй. Буряадшье хэлээ мэдэхэгүй. Буряадуд хуушан монгол хэлэндэ хайшан гэжэ орохо һэм. Баһал энэ аргагүй бшуу. Эдэ бүгэдэнһөө тобшолол хэхэдэ, буряад-монгол арад хашагдаһан, харшалагдаһан зон гээшэ. Бүгэдэ буряадуудай съезд зориһондоо хүрэжэ шадаагүй. Харин буряадуудые бэе бэеһээнь улам ехээр холодуулаал.

Нүхэр Николаевай һанамжые хэншье буруушааха эрхэгүй. Ондоо нүхэд редакцида тон иигэжэ бэшээгүйшье һаа, удхаарнь ойлгоходо, иимэрхүү һанамжатайнь мэдэгдэхээр байдаг, һанамжаяа барижа байнгүй, сэхэ руунь бэшэһэн Николаевые дэмжэхэ хэрэгтэй. Бусадшье уншагшаднай сэбэр буряад зангаараа һаналаа хуряагаад байнгүй, һанаһан байһанаа мантаяа хубаалдажал байдаг һаань, гансал амаршалха бэлэйбди.

Гурбадахяар, манай газетын гараха жэлэй захил хэлгэ болоно. Редакциин таһагуудые даагшанар уншагшадтаа хандажа, таһагуудайнгаа гараха жэлэй хараа түсэбүүд тушаа хөөрэжэ үгөө һэн. Амитай, амигүйшье юумэнэй энэ үйөөтэ, ойлгогдосогүй үеын һүрхөөндэ үрэбхилүүлэнгүй, саашадаа хайшан гэжэ ажамидарха, ажаһууха тухай тэмсэлэй боложо байһан сагта манай «Буряад үнэн» газетые уншагшад тэрэнэйнгээ түлөө һанаагаа зобон, имагтал үгөөрөө дэмжээд байха бэшэ, харин 15 түхэриг 60 мүнгэ түлэжэ, захил хүүлхэ ёһотой гээд һанагдана. Түрэл хэлэн дээрэмнай гарадаг, далаад жэлэй намтартай болоһон нэгэ газетынгээ захилые ядахын сагта 10 мянганда хүргэжэ шадахагүй аад лэ, республикынгаа нэрэ түрыешье һэлгэхын тулада шуураамнай хайшаа юм?

Жааханшье һаа, буряад арадаймнай түүхэдэ ехэ алдуунууд хэгдэһэн гээшэ. Тэдэ алдуугаа заһахын тулада нэн түрүүн хэлэ бэшэгээ, соёлоо хүгжөөхэ, гурим заншалнуудаа һэргээхэ ёһотой юм ааб даа. Энэ хэрэгтэмнай «Буряад үнэн» газетэ айл бүхэнэй стол дээрэ үргэлжэ хэбтэхэ эзэргэтэй гээд һанагдаха байна. Унинэй уншагша Даши Очирович Дармаевбүхы каһаараа заводто хүдэлһэн, Улаан-Удэдэ ажаһуужа байһан хүн аад, энэ газетые өөрөө ходо уншахаа гадна, нютаг зоной-нгоо (Шэтын хоймороой), хүршэ хүбөөгэйнгөө дунда ойлгосотой үгынгөө ашаар газетын захил олон болгохым тулада оролдодог юм. Дайнай ба ажалай ветеран энэ нүхэрнай һая нютагайнгаа хэдэн хүндэ өөрынгөө пенсиһээ «Буряад үнэн» захижа үгөөд байна. Энэн тухай мэдээсэл манай газетэдэ уншаһан байхат.

Тиихэдэ ямар олон уншагшад түрэл газетынгээ хубь заяан тушаа сэдьхэлээ зобожо, һанамжа дурадхалнуудаа дуулгана гээшэб? «Буряад үнэн -92» гэһэн ниитэ гаршаг доро газетынгээ 1-дэхи нюурта тэдэнние толилжол байнабди. Хэдэй юун гэжэ дурадхаһаниие эндэ бэшэхэ болоо һаамнай, дан ехэ хэмжээнэй болошохо хэбэртэй. Тиимэһээ уншагшадай оруулһан дурадхалнуудаар һонирхобол, 1-дэхи нюурнуудые ирахада, хүшэр бэшэл ха гэжэ тэмдэглэе.

Хүндэтэ манай уншагшад! Гол түлэб август-сентябрь һаранууд соо редакцида ороһон бэшэгүүдэй шэнжэлэл хэгдэбэ. Тэдэ ажабайдалдамнай шиидхэгдээгүй эндэб орёо асуудалнууд олон байна. Хото, хүдөөгэй ажаһуугшадай байра байдал үбэлдэ хэр бэлдэгдэнхэй гээшэб, хаа хаанагүй хангалга (хүдалдаа наймаанай, ажаһуудалай, медицинын) ямараар бэелүүлэгдэнэб гэхэ мэтэшэлэн зүбшэхэ, дурадхаха, шүүмжэлхэ юумэн байһан лэ байха. Дээрэ дурсагдаһан, мүн бусад ондоо һонирхолтой, һанаандатнай таараһан ба таараагүйшье асуудалнуудаар бэшэгүүдые бэшэхыетнай уряалнабди.

В. ТОКТОХОЕВА.

ШАН МОНГОЛ ҮЭГ БЭШЭГЭЭ ҺЭРГЭЭХЭ

...буряад һургуулинуудай онсо шухала асуудалнь гэхэдэ, түрэл хэлэ, уран зохёол, түүхэ болоо шудалалгада го л анхаралаа хандуулжа, ...ажа ойлгуулхын аргануудай шэнжэ шанарынь ...рөгтэй болгохоһоо гадна, үндэһэ яһатанайнь ...ол абари зан үнэгэрыгөөр мэдэхэ байхаар ...ибди. Уламжалан хэлэбэл, илангаяа багшанар ...жой эртэ урдаһаа нааша нангинаар сахижа ...удалай талаар зүйлнүүдые, шэргэшэгүй аман ...эбдэршэгүй зан заншалые, үйтаршагүй үг гар...дашагүй соёл эрдэмые һайнаар мэдэлсэхэ ...ж хэрэгтэ хэн т/һалнаб? Бусадһаа үлүүгээр ...газетэмнай энэ онсо хэрэгые эрхилнэ. Тиимэ...нилиин, дунда һургуулиин түрэл, ород, хари ...дадаг багшанарай үдэр бүриин ажелда «Үнэн» ...ергэлгдэхэ ёһотой.

...дай түүхэ, уран зохёол, оюун бэлиг, нютаг ...ихэг, мүн хуушан бэшэгээр зохёогдоһон уран ...ые нэрэ солотой эрдэмтэд, чэрлэбэл: Д. ...оржиев, Г. Цыбиков, М. Хангалов, Б. Барадин ...нжэлдэг, залган, дэлгэн дамжуулдаг, заһан, ...ийн байдаг. Эдэ эрдэмтэдэй зохёолнуудые, ...амтарые, һургуулиин программа соо түрөөр ...ка һургашадай, багшанарай түсгаар хэрэглэхэ ...ургажа ябеа залуу үетэндэ ехэл туһатай бай...к нэгэ — хоёр хөөрөөгөөр энэ шухала асуудал ...дэгүй байһаниинь хэндэшье элирхэй, үхибүү...ин торохогүй, мартагдаха жэшээтэй.

...гай «Хуушан бэшэгнай хуушераагүй...» гэһэн ...уб асуудалнууд табигдажа, тодорхой эрил...н Эрдэм һураалсалай министерствын, багшана...шанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдуудай ...арай үмэнэ зорюулһаниие бидэ һайшаан ...абага насатану үзэглэлһөө» гадна Гадаада ...до (Үбэр) Монголой һургуулинуудай номой ...н үү, али засаг түрын яаманай хүтэлбэрилэг...баталжа, андалдан абалсаха арга мүнөө бэ...ргуулида 20—30 хэнэг хүртэхэ жэшээгээр ху...бтада яхабі Манай һанахада, балай ехэ алта ...ндахагүй, сэнгыень аймагууд, һургуулинууд ...ндалтай бшуу. Манай Зэдын аймагта хуушан ...шахуу буряад һургуулинуудта хоёрдохи жэ...байнхай. Буряад хэлэ мэдэдэг ород үхибүүд...шэг үзэлсэхэдөө нэгэшье ядардаггүй, адли ...о абадаг байна.

...ад-монгол бэшэгчай эртэ урдаһаа нааша мү...ргдоогуй, нангинаар хадагалагдажа, сахигда...рэнээ үнэтэй сэнтэй дээрэ тоологдохо ёһотой. ...номнон дэлгэрүүлһэн, магтаһан, ганса лама, ...рэглэхэ үзэг бэшэгтэй бурханай ном гэжэ ...та бодото буряад-монгол бэшэгыемнай хо...нбэд эрдэмтэй хүнүүдые усадхажархиһан бэ...ой болотор аха эаха уран зохёолшод Базар ...Намсараев, Цыденжаб Дондубон болон бэ...ран зохёолшодшье энэ бэшэгээр зохёолнуу...

...бнигүүдые зохёоһон эрдэмтэ багашанар (ду...ургуулинуудай багшанаршье мүнөө һая бо...уд гээшэ октябрийн хубисхал хүрэтэр оройдоо ...омгүй, хараньхы мунхаг ябаһан гээд номнодог, ...ибди. Гэбэшье энэ эрдэмтэдэй, багшанарай ...да. «Сагиай хатуу, хуулимнай шанга» байгаа ...д, хуушан бэшэг номоо һэргээхын, залуу үе...ын үгэхын хойноһоо оролдохо ёһотойбди.

...алэн гээшэмнай хүн бүхэнэй хүсэтэй хурса ...д, бидэ буряадууд эртэ урдаһаа өөрын бэшэг...болтой, эрдэмтэй байгаабди гэжэ омогорхохо ...ди. Зүгөөр би эндэ хуушан бэшэгтэ сэхэ ороё ...б, шэнэ (кириллицын) бэшэгэй хажуугаар үри ...ыг хулинсаг, эсэгэ, үбгэнэрэйнгөө бэшэг номо...тай танилсахын тула оролдохо бэзэбди гэжэ ...дүүнэб. Ниитэ буряад бэшэг, хэлээ улам ...улаа, һайжаруулхын түлөө оролдохо шухала. ...ай буряад хадаа заабол «Н» үзэгые «ѳ»—үзэ өөр ...дарадханагүйб. Энээгээр юушье хубил...ь. Зариманшуул буруугаар ойлгоно ха: хуушан ...хилээл хадаа мүнөөнэймнай бэшэгэй хэлэн ...н гэжэ. Тиимэ бэшэ. Урдандаа бүгэдэ буряа...ри, Хэжэнгэ, Ярууна, Зэдэ, Захаамин, Алайр ...—хуушан бэшэгээр лэ харилсадаг, хэрэг ...даг байгаа бэшэ гү.

...н, соёл, зан заншал, түүхэ намтараа эли бодо ...далгэрүүлхэ талаар «Буряад үнэн» сонимнай, ...сонинууд болоод хэлэ, бэшэг шэнжэлдэг ...Цыденжапов, Л. Шагдаров, Б. Баяртуев, Ц-А. ...Э. Радиаев, Д-Н. Доржиев гэгшэд оншотой ...й. Гэбэшье эрдэмтэдэй бэлдэһэн бүтээлнүү...бадалда «үнөөхи» саарһан дуталдажа, «мүнгэ ...ан, саг сагтаа бүрилдэдэггүй байһаниинь ха...ргэн этигэлтэйгээр шэнэ жэлһээ «Бэлигүүн ...ой танилсаха, үшөө т и и х э д э. Түбэд ...ан нээгдэхэ түсэбтэй. Мүн хуушан бэшэ...дхэдэ, заабол толи бэшэгтэй, тайлбаритай...болохыень хүсэнэб. Һургуулиин хүтэлбэрилэг...эзэг заалгада анхаралаа табижа, тусгаар хэ...расписаниида оруулха ёһотой. Тэрэгүйгөөр ...ибхагүй бшуу.

Г-Б. ТОКТОХОЕВ.

...одо-Бургалтайн дунда һургуулиин багша.

Бэшэгүүдэй шэнжэлэл

...гынь мэдээжэ. Илангаяа һүүлэй үедэ хүн зоной һанамжануудай тад ондоонууд байдаг болоһон сагта элдэб бодомжо, дурадхалнуудай байхань гайхалгүй юм ааб даа. Энээндэ баримта болгон, Н. Николаевай һанамжануудтай уншагшадаа танилсуулая. Тэрэ хэлэн тухай, Бүгэдэ буряадуудай съезд тухай нигэжэ бэшэнэ:

— Буряад хэлэеэ мэдэхэшьегүйб даа. Олонхи зоной дуугардаг хэлэн дээрэ бэшэнэб. Хэрбээ үндэһэн буряад зоной тоогоороо олонхидой тоодо дүтэлөөгүй һаань, буряад хэлэнэймнай хүгжэхэгүйнь сохом. Тээсгэн болоһон Бүгэдэ буряадуудай съезд дээрэ үгэ хэлэгшэд бултадаа шахуу ородоор хэлээ һэн. Тэрэ юу гэршэлнэб? Хаража, шагнажа ябахадаш, буряад бүхэн, буряадтаяа ородоор дуугаралсаха юм. Республикымнай парламентда буряадууд үсөөн. Тиимэһээ республикымнай урданай, нэрын бүсаагдахань асуудалтай байна. Гурбан ондоо хуби боложо таһалагдашаһан Буряадай округууд республикатаяа хамтархагүй. Буряадшье хэлээ мэдэхэгүй. Буряадуд хуушан монгол хэлэндэ хайшан гэжэ орохо һэм. Баһал энэ аргагүй бшуу. Эдэ бүгэдэнһөө тобшолол хэхэдэ, буряад-монгол арад хашагдаһан, харшалагдаһан зон гээшэ. Бүгэдэ буряадуудай съезд зориһондоо хүрэжэ шадаагүй. Харин буряадуудые бэе бэеһээнь улам ехээр холодуулаал.

Фёдор Фёдорович Виноградовые дурсахадаа, наһан соомнай мартагдашагүй хэшээлнүүдые үгэһэн юм гэжэ шабинарынь хэлэдэг. Жаран жэлэйнгээ гушан найман жэлыечь дуунай ба уран зуралгын хэшээлдэ үгэһэн намтартай. Дуунай хэшээлһээ үхибүүд зарим ушарта тэрьелдэг гээшэ ааб даа. Урдань дуунай хэшээлдэ бодото анхаралаа гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд хандуулдаггүй байгаа гэжэ сэхыень хэлэе.

Соёлой эдэбхитэн

ДУУНАЙ БАГША

Харин Фёдор Фёдоровичой хэшээлнүүдһээ үхибүүд тэрьелээ, зүгадаа гэжэ байгаагүй юм. Дуунда дуратай болгохо зорилготой хүдэлмэридэ мүн баһа ехэ шадабари, багшын аза талаан хэрэгтэй бшуу. Тоомо таһаржа ябадаг үхибүүдшье «Варяг» гэжэ дуунай удха шанарыень ойлгожо абахадаа, тэрэнэйнгээ үгэнүүдыень сээжэлдээд байхадаа, дуулахадаа, томоотой, эрэлхэг зоригтой бологшо һэн.

Фёдор Фёдорович баяан дээрэ наададаг юм. Тэрэ һайхан, даруу зантай хүн. Үхибүүдтэ шэрүүнээр хандаа гэжэ байгаагүй. Зохидоор хөөрэлдэжэ, хэрэгтэй юумэ ойлгуулжа шададаг байна.

Фёдор Фёдорович ажалай ба дайнай ветеран Василий Александрович Байбородинтай Яруунда тухайгаа шүлэг бэшэһэн юм. Тиигэжэ ород хэлэн дээрэ «Яруунда», «Витим», «Бидэ Яруунын комсомолшуудбди»; «Бидэ Яруунын загаһашадбди» гэхэ мэтын дуунуудые зохёоһон байха. Тиихэдэ олон темэдэ зорюулагдаһан хүхюутэй частушкануудтай болоһон байна. Эдэ дуунууд Бүхэроссин уран һайханай бүлгэмэй, мүн баһа республикын конкурснууд, фестивальнууд дээгүүр эдэлжэ, олон зоной дура булягаага.

Фёдор Фёдорович хорёод жэлэй саана һургуулида хоор эмхидхэн бии болгожо, тэрээнтэеэ ехэ удаан хүдэлһэн байна. «Манай багша» гэжэ, мүнөө үедэ соёлой байшанда ажаллажа байһан РСФСР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Л. М. Черепанова хөөрэдэг гээшэ.

Энэ гэрэй арбан үхибүүд, тэдэнэй үхибүүд Фёдор Фёдоровичто хүгжэм, дуу заалгаһан байна. Олохон жэлэй туршада Нарһатын дунда һургуулиин хэдэн хоолойн хабаадалгатай, зуугаад үхибүүдһээ бүридэһэн хоор Яруунын районой түгэсхэлэй уран һайханая концертнүүдые нэгэнэн гаргажа...

...тай. Тиигэжэ зоной альга ташалганда хүртэнэн, олон тоото дипломуудаар, тусхай шангуудаар тэрэ хоорой дуушад шагнагдаһан байна.

Фёдор Фёдорович гансашье баяан дээрэ наададаггүй, мүн духовой оркестрын, бусад олон инструмент дээрэ наададжа шадаха юм.

— Урдань яһала һайнаар хүгжэм наададаг духовой оркестр бии һэн. Эндэ А. Шипилов, Ф. Виноградов, А. Солисов, В. Повальчук гэгшэд һайн дураараа һайндарнуудтэ хабаададаг һэн. Тоэд мүнөө энэ духовой оркестр үгы болгогдохой. Энээниие һэргээхэ зүрхэтэй, бэрхэ хүн үгы бшуу. Тиигээдшье райсоведэй гүйсэдкомой соёлой таһагые хүтэлбэрилэгшэд гүйсэд анхаралаа хандуулдаггүй,— гэжэ Фёдор Фёдорович мүнөө хүрэтэр ехэл халагдадаг юм.

Э. БУДАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Яруунын район.

Улаан-Удэ городой Октябрьска районой 20-дохи кварталай Ключевская үйлсэдэхи 111-дэхи магазинда 19 худалдаа наймаашад эбтэй эетэй хүдэлжэ байдаг. Тус коллектив үнэгэрһэн һара соо 380 мянган түхэригэй эдеэ хоолой эүйл худалдажа түсэбөө үлүүлэн дүүргээ. Ажалай ветеран Нина Дмитриевна Лобик магазиниие даана. Тэрэнэй ажалай стаж 24 жэл.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Д. Лобик.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТАСС: Уншаа, дуулаа һэн гүт?

* Сеулай гудамжануудаар ябажа ябахадаа, англи хэлэн дээрэ хөөрэлдэһэнэйнгөө түлөө Урда Корейн студент Син Чжун Со ехэ хэнээлтэдэ хүртэбэ. «Менджи» университедэй англи хэлэндэ дуратайшуулай клубай гэшүүн болоһон 19 наһатай хүбүүн хари хэлэ мэдэдэгээ үетэндөө һайрхаха гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиихэдэнь хоёр залуу хүбүүд «үзэлэй муухай» ябадал гargабаш гээд, тэрээнтэй наншалдажа эхилээ һэн. Толгойгоо гэмэлтэһэн Син Чжун Со хэдэн часай удаа дүтын больницада наһа барса һэн.

Америкэдэ харша үйлэ хэрэгүүд Урда Корэндэ олоноронхой. Зэриманиинь ямаршье удхагүй байдаг. Жэшээнь, американ темхи татахагүй, тэндэ бүтээн гаргагдаһан эд бераа худалдажа ябахагүй гэхэ мэтэ.

* Бейрут дээгүүр нижаганача байһан буугай абяан һаяхан лэ замхаа, хүнүүд айхаяа, хоргодохоёо болёо. Тиигэжэ зб найрамдал мандаһан, байдал амгалан болоһон байна. Иимэ эрхэ байдалда Ливанай телевидени «Хэн юугээрэ суурхажа шадахаб?» гэһэн юрэ бусын конкурс үнэгэрэхэ гэжэ шиидээ һэн.

Конкурсдо илагшад уданшьегүй тодороо гараба. Сэнтэй шангуудые абаһан 6 хүн сэнхир экранууд дээрэ гаража ерэбэ. Эдэмнай хэд гээшэб гэхэдэ: сороной эгээн үндэр наһатай — 121 хүрэһэн Хасан Аль-Хомси, 1296 ондо барлагдан гаргагдаһан тон үнинэй документыш эзэн Валид Аль-Ашкур. Хорафойль хотодо ажаһуудаг Юсеф Нуджайм 1671 ондо хэблэгдэһэн ном хадагалжа байһан байна. Тэрээндэл адли ном хэндэшье байхагүй. Харин Бейрудтэ ажаһуудаг Ливанай эгээн залуу — 27 наһатай хадам эжы бухы хүн зониие гайхуулаа. Ранда Аль-Хаким 3 килограмм шэнгүүртэй эгээн «хүндэ» загаһатай пирожки тон түргөөр шаража һонирхуулаа.

* Уни урда сагта гэр бүлын ажабайдалда боложо байдаг элдэб янзын хэрүүл, шэрүүл, наншалдаан бүһалгаан тухай хэлсэхэдээ «үбгэншни дуратайл хадаа сохино гээшэ» гээд тодорхойлдог бэлэй. Мүнөө иимэ ушэрнуудта дуран тухай дурдахаяа болинхой. Перуанай полицида үдэр бүри мэдүүлгэ барижа, үбгэндөө сохюулһан 15—20 һамгад ерэдэг юм. Үнгэрэгшэ жэлэй туршада 22 миллион арад зонтой энэ гүрэндэ 4 мянга гаран иимэ гомдол суглараад байгаа. Үбгэ һамган хоёрой бэе бэеэ ойлголсодогүй дээрэһээ Перуанай гурбанай нэгэ бүлэдэ хэрэлдээн болодог гээд шэнжэлгэнүүд харуулаа. 30 процент айл хүүгэдээ хүмүүжүүлхэ талаар хэлэеэ ойлголсонгүй хэрэлдэдэг, 17 процентнь атаа жүтөөнһөө болоно. Экономическа асуудалнууд мүн лэ гэр бүлын харилсаанда ехэ үүргэтэй, тэдэ 13 процент болоно. Үшөө нэгэ иимэ ушар бии. Үбгэнэйнь һамгаяа сохёогүйшье һаань, һамганайнь полицида мэдүүлгэ барибаһан байбал, үбгыень 24 часаар барижа, врачнарта үзүүлхэ ёһотой гээд хууляар хараалагдана.

ЮУН ХЭГДЭЭБ!

Буряад ороной түб хото— Улан-Удэмнай жэл ерэхэ бүри гоё һайхан боложо байна. Городой ажалшадай хүсөөр трамвай баригдажа, үнгэрэгшэ жэлэй һүүл багта ашаглалгада оруулагдаа. Удэ голой урда бэеһээ паровозо-вагонно завод хүрэтэр трамвайн харгы татагданхай.

СССР-эй Наукануудай Академиин Сибириин таһагта мэдэлтэй Буряадай научно-шэнжэлэлгын комплексно институт байгуулагдаа. Энэ институт шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Түбхын түрүүндэ республикынгаа үйлэдбэрилгын хүсэ, соёл культурые хүгжөөхэ ехэ шэнжэлэлгэ хэхэ байна. Манай эндэ эрдэм ухаанай шэнэ центр байгуулһан ушар ороной зүүн районние хүгжөөхэ хэрэгтэ парти, правительствын ехэ анхаралаа ороолго гаргажа байһые гэршэлнэ.

Кяхта городой, мүн бухы республикын ажалшадые трикотажна хубсаһаар хангаха зорилгоор Кяхта городто фабрика баригдажа эхилээ. Мүнөө барилгын хүдэлмэри дүүрэхэ болоо. Фабрикын эзэлгын цех ашаглалгада оруулагдаба...

(Январийн 1)

ЮУН ХЭГДЭХЭБ!

Шэнэ долоон жэлэй түрүүшын жэл—1959 ондо капитальна барилгын хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ байна. Сэлэнгын целлюлозно-саарһанай комбинадай, Кяхтын силликанидай рудник боло бусад барилганууд саашадаа хэгдэхэ юм.

Ерэхэ долоон жэл соо манай республикада электрын энерги ехээр үйлэдбэрилэн гаргагдахаар хараалагданхай. Галуута Нуурай ГРЭС—энэ хугасаа дотор баригдаха томо электростанцинуудай нэгэн болоно. Энэ ГРЭС-эй барилга 1959 ондо эхилхэ.

Мүнөө жэл Кабанскын аймагта шубуунай совхоз байгуулагдаад, хүдэлжэ эхилээ. Шубуунай мяха, үндэгэ ехээр үгэдэг ажахы болохо юм.

Байкало-Кударын аймагай «Знамя Октября» гэжэ хүдөө ажахын артельдэ колхозууд хоорондын инкубаторна станци эмхидхэгдэхэ. Энэнь аймагай колхозуудта нугаһанай дальбараа гаргажа үгэдэг байхаар хараалагдана.

ҮЗЭГДӨӨГҮЙ УШАР

Эбэртэ бодо малай эхирлэхэ гээшэ тон үсөөн тохёолдодог байһаниинь мэдээжэ. Гэбэшье үзэгдөөгүй һонин ушар Агын Буряадай округой центртэ һаяхан болоо. Эндэ Н. Несмеянов гэгшын нютагай үүлтэрэй үнеэн аяар дүрбэн тугал гаргажахёо.

Тугал бүхэниинь 14—16 килограмм шэгнүүртэй байба. Тэдэнэй гурбаниинь эрэ, нэгэниинь эмэ байгаа. Тугалнуудынь бултадаа амиды гаража, мүнөө ямаршьегүй һайнаар түлжэжэ байна.

Эбэртэ малай нэгэ доро иимэ олон тугал гаргаһан ушар түүхэдэ хомор юм.

(Нютагай газетэһээ)

АХА ГОЛ ДЭЭРЭ ХҮҮРГЭ БАРИГДАНА

Аха гол дээрэ колхозуудай хүсөөр баригдажа байһан хүүргэ аймагай ажахыда ехэ удха шанартай юм. Юуб гэхэдэ, хабар, эүндаа үерлэһэн аха гол аймаг доторхи бухы харилсаа таһалдуулдаг байна.

Эндэхи барилгашад ерэхэ хабар болтор хүүргэеэ барижа, дүүргэхэ гэжэ шиидээд, социалистическэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Энэ хүүргын 12 тулга тус бүридөө 12 метр үндэртэй байха юм. Мүнөө найманиинь баригдажа, һаа соо табигдаа. Тиихэдэ 40 хүдэлмэришэдэй байха ехэ гэр ашаглагдаба.

ВЛКСМ-эй айком һаяхан воскресник эмхидхэжэ, олон залуушуулые эндэ хүдэлгэһэн байна. Хоёр удэрэй туршада гараар 70 кубометр газар малтагдаа. «Улаан Шулуута» колхозой барилгашан Василий Шарастепанов, «Коммунизм» колхозой—Демьян Цыренов гэгшэд һайнаар хүдэлмэрилжэ, бусадта эрхим ажалай үльгэр жэшээ харуулна.

П. ЖУЖАЕВ.

ГУРИНХА ШОНО АЛАГДАБА

Январийн янгинама, хүйтэн үглоогүүр Армаг тосхондо һуудаг Торийн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн Никита Казанцев һамганаяа хамта Хулдат гэжэ тосхон айлшалхала мори тэргээр, мордобо.

Тэрэ хоёрой шугын захын харгыгаар шогшуулжа ябатарнь, морииниинь гэнтэ үргэһэн янзатайгаар зуг татан зогсошобо. Харан гэһээнь, харгын хажууда канава соо томо гэгшын үлэн боро шоно шүдээ ирзайлгаад нюдээ бэлтылгэн, тэдээн тээшэ хараад, һүрүүтэй марзажа хэбтэбэ.

Үбгэ һамган хоёрто гансахан һухэһээ ондоо зэмсэг байгаагүй. Шонын амаа ангайлгажа сээжээ гэдэргэнь болгожо аршан татаад, һуунагад гэжэ нурэхэтэйнь сасуу Казанцев сарбай сагаан һухээрээ шонын толгой руу шанга гэгшээр буулгажархиба ха. Гуринха шоно гульбагад гээд, мухарин атиралдажа хэбтэхэдэнь, тэргэнээ шуумгай дэбхэрэн буужа, тэрэ шоные нэрбэн алаһан байна.

Үбэлэй хүйтэндэ үлэнхэдэжэ, нэгэндээ нэтэрһэн гуринха шоно хүн зонһоо айхаяа болёод, Армаг, Нарин гэжэ һууринай айлай газаагуур орожо, малда орохоһоо гадна, хүннүүдтэщье добтолдог болоһон байгаа.

Хоротон шоные хороогшо нүхэр Казанцевта колхозой правлени болон малшадынь ехэ баясхалан хүргэбэ.

М. ЦАГАНОВ.

ЭХИР ГУРБАН БАСАГАД

Январийн 29-нэй үглөөгүүр Байгалай загаһашан, «40 лет Октября» колхозой гэшүүн Суворовой бүлэдэ эхир гурбан басагад түрэжэ, ехэ баяр асарба. Зургаан үхибүүдтэй байһан Суворовойхи гансата юһэн хүүгэдтэй болобо. Олон үхибүүдэй эхэ Евдокия Иннокентьевна Суворова энээнэй урда тээ—1955 ондо найралхадаа эхир хоёр үхибүү түрэһэн байгаа.

Олон үхибүүнэй эхэ Евдокия Иннокентьевнада гүрэн нэгэн дорын туһаламжа болгон 4250 түхэриг үгэһэн мүн колхозойнь зүгһөө ехэхэн тэдхэмжэ үзүүлэгдэһэн байха юм.

Байкало-Кударын аймагай элүүрые хамгаалха таһаг тэдэ эхир гурбан үхибүүдые медицинскэ харуулһалгада абанхай. Тэдэ үхибүүд элүүр энхэ, томо боложо байна.

Я. БУШИНОВ.

БУРЯТ ХЭЛЭН ДЭЭРЭ КИНО ГАРАХАНЬ

Залуу уран зохёолшо Николай Дамдиновай бэшэһэн зохёолоор «Ургын һалбаржа байхада» гэжэ кинофильм һаядаа бурят хэлэн дээрэ харуулагдахань. Энэ фильмын гол рольнуудта РСФСР-эй габьяата артист В. Халматов, Буряадай АССР-эй арадай артист Б. Вампилов, РСФСР-эй габьяата артистка М. Степанова гэгшэд наадаһан байна.

Тус фильм бурят хэлэн дээрэ кино харуулха эгээ түрүүшын туршалга болоно.

Н. ГЕНДУНОВА,
РСФСР-эй арадай артистка.

ОРО ОЛООР ҮСХЭБЭРИЛНЭ

Үб

САРТУУЛ-ГЭГЭЭТЭЙН ДАСАН АРАМНАЙЛАГДАБА

Октябриин 18. Бүри үсэгэлдэр хада бүрхэг тэнгэри бургажа, хирмаг сahаар шэдэлэн hагад байhан аад, мунөөдэр дэмбэрэлтэй hайхан үйлэ хэрэгые дэмжэhэн мэтэ Гэгээтэйн голоор гэрэлтэй hайхан наран сасажа, алтан намарай аажам дулаахан үглөө мандаба. Гэгээтэйн голдо эртэ үглөөцhөө хүлгөөтэй. Хаана, яанаhаа яараhан хүнгэн машинануд, автобусууд тосхоной үйлсөөр тооhо татан шуумайлдана.

Үглөөнэй 9 сагhаа Сартуул-Гэгээтэйн шэнэ бүтэhэн дасанда Ивалгын дасанай бандида-хамба Мунхэ Цыбиков түрүүтэй хамбын сүмэhөө ерэлсэhэн дид-хамба Жамьян, гэбгы-лама Дашацырен, эмшэ лама Данзаннима, зурхайша лама Санжайжаб болон арба гаран лама, хубрагууд морилжо, дасанай арамнайн хурал эхилбэ. Хүн зон олон. Эндэ ганцашье Зэдын аймагай ойро тойронхи нютагаархид бэшэ, харин Сэлэнгын, Захаамин-найшье аймагуудай дутын нютагуудhаа зон ерэнхэй гэлсэнэ. Үдэ шахатар хуралай болоходо, хүн зон hубарилдан дасан а орожо, бурханhаа адиста хүртэн hүгэдэнэ. Элинсэг хулинсагайнгаа, эхэ эсэгэнэрэйнгээ тахижа, мүргэжэ ябаhан лама, бурхадые нюдөөрөө хаража, hанаагаа тэгшэлэн, сэдьхэлээ сагааруулхаяа ерэhэн зон адис абажа мүргэбэшье, таража ошоногүй. Дасанай үндэр хэрэлсы дээрэ тодхогдоhон радиогоор хуралай уншалгын жэгдэ абяан, хонхо, дамаарнин, сан, хэнгэрэгэй наяраан соогуур hүр жабхаланта хүргэм мэтээр сууряатан зэдэлнэ.

Үдэ багта хуралай дүүрэхэдэ, аймагай нютагуудhаа ерэhэн зон өөр өөрынгөө столнуудые заhажа, талынгаа шэмэг дун сагаан эдеэн табагаа барин айлшадаа хүндэлнэ. Эндэ нютаг, ажахы бүхэнэй хоорондын тусхай конкурс эмхидхэгдэнхэй.

Һүүлээрнь Сартуул-Гэгээтэйн дасанай арамнайда зорюулагдаhан митинг болобо. Тус митингые Зэдын аймагай Буддын шажанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Дамдинжаб Санжеевич Сосоров нээжэ, хубисхалай һүүлэй хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ аймагтань дасан, дуганнуудай һүнөөгдэhэн, лама, хубарагуудай сүлэгдэhэн тухай тобшохоноор тогтоод, мунөө шэнэ дасанай барилга тухай, энэ буянта хэрэгтэ хэнэй ямар хубитаяа оруулhан тухай олондо мэдүүлэн хоорэбэ.

Жэшээ болгон дурдабал, Лениной нэрэмжэтэ колхоз 10.000 түхэриг мүнгэ, 45.100 түхэригэй барилгын материал болон элдэб зүйл, тэрэ тоодо 50 гектар газар, хониной байра хоношоной, гэр, худагтайнь, 50 хонитойгоор нютагайнгаа дасанда бэлэглэhэн байна. Нютагайнь зон хамтадаа 21.533 түхэриг мүнгэ оруулаа. Тиихэдэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз 20.000 түхэриг мүнгэ, 3700 түхэригэй барилгын материал, хүн зониннь — 15.000 түхэриг, Цагаатайн колхоз 5000 түхэриг, хүн зониннь 15.000 түхэриг; «Мир» колхоз 30.000, хүн зониннь 16.000 түхэриг; «Коммунизм» колхоз 18.000 түхэриг, хүн зониннь, 7000 түхэриг гэхэ мэтээр аймагай бусадшье ажахынууд, хүн зон мүнгэн зөөри, барилгын материал, үхэр, хониды гаданайнгаа бүтээлгэдэ үргэhэн байха юм. Гадна Лыгденов Галсан-Нима — 4022 түхэриг. Банзаракцаев Самбу — 1500 түхэриг гэхэ мэтээр олон хүнүүд өөhэдhөө, гэр бүлэhөө үргэл сахаар оруулаа. Эдэ бүгэдэ ажахынуудай, хүнүүдэй нэрэнүүд митинг дээрэ нэрлэгдэжэ, дасанай зүгhөө баяр баясхалан хургэгдэhэн, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаhан байна.

Митинг дээрэ СССР-эй Буддын шажантанай бүлгэмэй түбэй түрүүлэгшэ, Ивалгын дасанай бандида-хамба лама Мунхэ Цыбиков Сартуул-Гэгээтэйн дасанай шэрээтэ лама Балдан Жамсуев болон аймагай ажахынуудай хутэлбэрилэгшэд үгэ хэлэжэ, энэ дэмбэрэлтэ hайхан үйлэ хэрэгэй бүтэжэ байhые тэмдэглээ.

Удаань найр наадан эхилжэ, аймагай уран hайханай бүлгэмэйхид концерт харуулаа. морин урилдаан, hур харбалган, сбүхэ барилдаан болобо. Моридой урилдаандa Цагаатайн колхозой гүйгөөшэ түрүүлжэ, солёбо дуудуулаа. Бүхэ барилдаанда «Мир» колхозой бүхэ Олег Гармаев илажа. «Абарга» гэhэн лентэ, морин шагналда хүртөө. Хоёрдохи — хасарег, гурбадахи шан — хонин, дүрбэдэхи шан — түлгэ хонин тус тустаа Жаргал Айсуев, Цыренданша Бадмаев, Хубисхал Гармаев гэгшэдтэ хүртөө.

Дасанай арамнайн найр наадан наранай оротор үргэлжэлбэ.

Д. ДАШИЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Сартуул-Гэгээтэйн дасан; Бандида-хамба лама Мунхэ Цыбиков (зүүн гарhаа); нютагай hүзэтэнэй бүлгэмэй түрүүлэгшэ Д. Сосоров; арамнайлгын үедэ.

Е. ЧЕРНЫШОВОЙ фото.

АГНУУРИЙН ХАhА НЭЭГДЭХЭН'Ь

Байгаалиингаа баялигаар, агаг hайханаар Аха нютаг дэмы суурхадаггүй. Захагүй ой тайгынгаа, баян дайдынгаа хэшэгтэ хүртэгшэдэй —ангуушадай суглаан hая хан болобо.

Ахын ангуушад болон аяншалагшадай бүлгэмэй түрүүлэгшэ Сергей Владимирович Олейников тус суглаае хүтэлбэрилөө.

Тиихэдэ ганцашье олзоборилго тухай бэшэ, мүн байhан сагайнгаа эрхэ байдалаар оршон тойронхи байгаалияа, хамтынгаа баялиг аршалан хамгаалха тухай шанга эрилтэ табигдаа.

Үнгэрэгшэ жэлэй дүн гаргахада, 17 штатна ангуушад, 127 агнаха дүратайшуул 277 булга, 5 мянгаад хэрмэ болон бусад ангуудые олзоборилжо, 62 мянган түхэригэй арhа гүрэндэ тушаагаа.

Мүнөө жэлдэ октябриин 25-hаа Ахада агнууриин хаhа нээгдэхэнь.

Хурса нюдэтэй, хүрдан хүлтэй залуу ангуушед Вячеслав Будаев, Эрдэмбэлиг Путункеев гэгшэд ахамад нүхэдhөө дутуугүй бэлэдхэлтэйгээр ой тайгын гүн руу байраараа ошохонь.

В. ГАЛСАНОВ.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Буряадай ССР-эй Верховно Советэй V сесси. «Хэн гэмтэйб, юу хэхэ хэрэгтэйб?» — сессиин тоосоон.

«Нөөсэ бии. Хадагалажа шадаха гүбди?» — А. Климовэй статья.

Республикын правительствада. «Шэнэ предприяти»— мэдээсэл.

«Шиидхэгдэхэ асуудалнууд бүри хүндэ болобо...»— республиканска онсо шухала комиссийн түрүүлэгшэ В. Б. Сагановай тоосоон.

Газарай эзэн хэн бэ. «Е. Галкин, фермерые газар хахалалгада бү hургагты...»—Е. Бутаковагай статья.

Шиидхэгдэхэ ёhотой асуудалаар hанамжа. «Эдэбхи үүсхэл, бэеэ даанги байдал хангаха»— Ю. Бубеевэй статья.

Улаан-Удын дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд.

«Дэмжэнэбди!» — хүүгэдэй үгжэмэй болон искусствын hургуулинуудай багшанарай хандалга.

Барилдаан. «Илагшын алтан бүhэ»—В. Сыдеевэй хөөрөөн.

Спорт

Барилдаан

ТУРЦИИН ПРЕЗИДЕНТЫН ШАН

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Турциин Президентын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын заншалта мүрысөөн hаяхан Стамбул хотодо дүүрэбэ. Дэлхэйн элдэб түбинүүдэй 16 ороной, тэрэ тоодо СССР-эй, США-гай, Японой, Урда Корейн, Канадын, Болгариин, Венгриин, Грециин, Турциин, Иранай 150 гаран бэлигтэй бэрхэ барилдаашад хабаадаhан байгаа. Эдэнь хэд бэ гэбэл, hүүлэй табан жэл соо Европын, Азиин, Панамериканска нааданнуудай, дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдэй, Олимпиин нааданнуудай чемпионууд, шанда хүртэгшэд болоно.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр СССР-эй суглуулагдамал команда илалта туйлажа, Турциин Президентын алтан кубогта хүртэбэ.

Манай ороной командаhаа Европын чемпион, дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдэй шанда хүртэгшэ Владимир Тогузов (Баку), 1989 оной дэлхэйн чемпион Борис Будаев (Улаан-Удэ), дэлхэйн оло дахин чемпионууд, Олимпиин нааданнуудай чемпионууд Махарбек Хадарцев (Владикавказ), Лери Хабелов (Тбилиси), гэгшэд өөhэд өөhэдынгөө шэнгүүрнүүдтэ түрүү hуури эзэлжэ, Турциин Президентын шангуудаар—чемпионой алтан бүhэнүүдээр, алтан медальнуудаар, 1500 долларой мүнгэн шангуудаар шагнагдаа.

Совет ороной командаhаа Г. Рашидов, Н. Гаджиханов, Р. Катиновасов—хоёрдохи, В. Оруджев, Г. Жильцов гурбадахи hууринуудые эзэлhэн байна.

Манай Буряад ороной суута бүхэ—СССР-эй спортын габьяата мастер Борис Будаевтай уулзахадамнай, иигэжэ хөөрэбэ:

— Шэгнүүр бүхэндэ 16 хүн сугларhан байгаа. 68 килограммай шэгнүүртэ би долоон хүнтэй барилдабаб. Тиихэдэ бүхы уулзалгадаа диилэжэ гарааб.Ази түбиин чемпион, Акаши Косиа (Япон), Европын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ мүнгэн медальда хүртэгшэ Елекеш Андре (Венгри), дэлхэйн чемпионадта дүрбэдэхи hуури эзэлhэн Атанадис Георгиус (Греци) гэгшэдтэй уулзахадаа, ядалсангүй шүүгээ hэм. Саашадаа дүхэриг hөө дүхэриг тэмсэлэй охин шангадаба. УдааньАзи түбиин чемпион, дэлхэйн чемпионадта эрхим зургаанай тоодо ороhон Ко-Енг-Хо (Корей) гэгшэтэй хибэс дээрэ гарахадаа, жэхын татабаб. Юундэб гэхэдэ, урда тээнь тэрээнтэй уулзаагүй байгааб. Зүгөөр бэеэ гартаа шангаар барихаhаа юм гү, али hэримжэтэй байhанhаа гү, бү мэдэе, 13:0 тоотойгоор бэлэхэнээр диилэжэ, урагшаа дабшабаб. Энэ жэлдэ дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ манай сууга бүхэ Арсен Фадзаевта булигдажа, мүнгэн медаляар шагнагдаhан, дэлхэйн Кубогта хүртэhэн, hайн hайхан хүсэл эрмэлзэлэй нааданнуудта шалгарhан Уильям Кристэй (Канада) уулзалгамни эгээл шанга тэмсэлдэ үнгэрбэ. Эндэ би 3:0 тоотойгоор шүүхэдээ, мүрысөөндэ илаха аргатай байhанаа ойлгоо hэм. Хахад финалда нёдондо дэлхэйн чемпионадта бронзо медаляар шагнагдагша Валентин Герцовые (Болгари) 4:0 тоотойгоор илаад, түгэсхэлэй нааданда Европын чемпион, байгша ондо дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ гурбадахи шанда хүртэгшэ Селимошу Бехчедтэй (Турци) барилдабаб. Тиихэдээ 6:2 тоотойгоор шүүжэ, чемпион болоhон байгааб...

Энэ хадаа нютагаймнай суута хүбүүнэй үшөө нэгэ сэх амжалта гээшэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Сонсир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—Үглөө. 10.05—«Узник замка Иф». 2-дохи фильм. 10.40 — Мультфильмнүүд. 12.10—Футболоор УЕФА-гай кубок. 14.05—МВД-hээ мэдээсэнэ. 15.30—Телемикст. 16.15—Илагшад. 17.20—«Трест, который лопнул». 2-дохи серн. 18.30—Мультфильм. 18.40—Сэхэ хоорэлдоон. 19.25—Блокнот. 19.30—Шэнэ hониной албан. 19.40—«16-тай ба тэрээнhээ дээшэ наhатайшуулда». 20.20—Футболоор УЕФА-гай кубок. 22.00—Мэдээсэлэй дамжуулга. 22.40—МВД-hээ мэдээсэнэ. 22.55—Баримтата фильм. 00.50 — Уласхоорондын шэниилэл. 01.05—Хүгжэм. 01.35—Сакаартан Б. Родзянкотой хоорэлдоон. 01.55—И. Гайдн.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөонэй гимнастика. 9.15—Баримтата фильм. 9.35, 10.05—Испан хэлэн. 11.00—Мультфильм. 11.35 — Наум Коржавин. 12.00—«Козьма Минин. Послесловие судьбы» — баримтата фильм. 12.30—«Угол правды и Ямского поля» гэhэн дамжуулга. 13.00—«На коленях у Сталина»— баримтата фильм. 13.30—Мэдээжэ бэшэ тата фильм. 15.35—Джазова гитарист А. Кузнецовой хаабаадалгатай фильм-концерт. 16.10—Ритмическэ гимнастика. Буряадай ТВ. 18.00—Баримтата фильмүүд. 18.40—ГКЧП түхай хоорэлдоон. 18.55—Байгал. 19.15—Автомобиль ба «Куклануд». 19.35—Хулжаха баатай болоhон зон. 20.05—Байгал (буряадаар). 20.20—Гэмтэ ябадал олошорно. 20.50—Биржын Росси. 14.00—«Созвездие любви». 1-дэхи серн. 21.00—Мэдээсэлнүүд. 21.20—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.35—Баримтата фильмүүд. 22.30 — РСФСР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ. 23.00—Уран hайханай публицистическэ дамжуулга. 00.05—Мэдээсэлнүүд. 00.25—Уран hайханай-публицистическэ дамжуулгын үргэлжэлэл.

МАНАЙХИД... ХИЛЫН СААНА

МОСКВА—Пекин аэрофлодой нэгэ рейсын пассажирай КНР-тэ угтан абаха организаци гэhэн газартань «ЦРУ» гэжэ бэшэhэн байхадань, Хитадай хилэ сахигша өхөөр гайхаба. Шоглоно гээшэ гү? Тэрэнь совет эрхэтэн байшоо, Үнэхөөрөөшье шогложо бэшэhэн байгаа гэжэ hүүлэрнь элирээ hэн. Долоо хоноод лэ ябаха болоходоо, «Ажал хэрэгэрээ... Пекин хүрэтэр... Яаралтай» гэжэ бэшэхэнь хашартай болошоно бшуу гээд, тэрэ суг ябаhан хүнүүдтээ хөөрэжэ байгаа hэн. Хаана хүрэхэб гэhэн газартань хитад эмхигүүдые, фирмэнүүдые бэшэхэш. Үнэхөөрөөшье, хашартай боложо магадгүй, юуб гэхэдэ, энэ хүмнай hарадаа хэды дахин Пекин ошодог байна.

...Мүн баhа шоглохо дуратай хилэ сахигшын агууехэ хойто гүрэнэй айлшаниие бүридхэлдэ абадаг карточка дахяад бэшэхые гуйхадань, «хэдэг ажалтнай» гэhэн газартань совет эрхэтэн «спекулянт» гэжэ бэшээд үгэбэ. Хитад тала тэрээгээрнь hанаагаа амараа.

hүүлэй хахад жэлэй туршада Хитадай дэлгүүр Солон магазинуудта «улаантанай наймаашадэ» гол hуури эзэлэжэй. Илангаяа Пекиндэ, Шанхайда тэдэ олон. Авиалайнерта hуужа, «Шереметьево-2», «Пулково» аэропортнуудhаа гаран сасуугаа тэдэнэр ажалаа эхилдэг юм. Эд бараанда хэды дүлэн гаргашалагдахаб, гостиницада хэды шэнэн мүнгэ түлэхэб гэхэ мэтэ тоололгонууд эхилдэг байна. «Булимтаргашадай худалдаа наймаанай бүлэгүүдтэ» гол түлэб залуу басагад. хүбүүд ородог юм. Тэдэнэй олонхинь бэеэ бэеэ үнинэй таниха болоhой. Долоон час үлүүтэй ниидэжэ ябахадаа, хоорондоо хэды мүрысөөбшье, коньяк уужа байгаад, хэрэгтэй мэдээнүүдые андалдажа үрдидэг байна. Үүлэн доогуур ниидэжэ ябаhан авиалайнер соохи ажабайдал хүлгөөтэй... Түрүүшынхээ Пекин томилолтоор ошожо ябаhан наhатай хүн залуушуулые хараад, «Спортсменүүд гээшэ гү?» гэжэ стюардессэhэ асууба. «Тиимэ,—гэжэ тэрэнь хариусаа hэн.—Эдээндээл али түйлай томо сүүмэнүүдые баряад, дэлгүүр болон магазинуудаар гүйгөө hаа, та баhал спортсмен болохоть».

Хитадай аэропорт дээрэ совет рейсые ходо хүлеэжэ байдаг, Пекинэй «Шоуду» аэровокзал дээрэ «улаантанай баяшуулые» хэрэглэжэ, мүнгэ өхөөр оложо шадаhан «Готай» отелиин оршуулагша хитад басаган Настя айлшадые угтадаг юм. «Уринабди таанадые, хүндэтэ совет бизнесменүүд» гэжэ, Настя айлшадаа угтаад, автобус соо hуулгажа, манай «спортсменүүдые» аятай зохид гостиницада абаашажа амаруулдаг юм.

Иимэ «аяншалга» тон hайнаар эмхидхэгдэнхэй, тэрэниие диилэжэ эбдахэ юумэн үгы гэжэ hанахаар. Гэбэшье мүнгэн, авиабилет гү, али документнүүд үгы болоо гэжэ Пекинэй аэрофлодой түлөөлэгшэдтэ гү, али совет консульствода хэн нэгэнэй хандаагүй долоон хоног гэжэ байдаггүй...

Пекин хүрэжэ ерэhэн залуу бизнесменүүдэй харилсаануудяhала гоёор эхилдэг. Удэр тэдэ шууюур газарта уулзадаг юм. «Ямар бараа абахабта?», «Торгон самсандуые. Харин та?», «Нооhсор бүриhэн дэгэлнүүдые» гэхэ мэтээр залуу хүбүүн басаган хоёр хөөрэлдэжэ, таарамжатай андалдаа хэhэнэй hүүлээр, үдэшэлэн ресторанда хоол баридаг байна. Харин үглөөдэрынь хоюулаа консульстводо дуудуулжа, басаганай мүнгэнэй үгы болошоhон үшарые элирүүлхэ хэрэгтэ хабаадаха баатай болодог...

«Улаантанай наймаашадай» дунда официант, мстрдотель, парикмахер, гэхэ мэтэhээ эхилээд, партийна дээдэ hургуулиин багша хүрэтэр дайралдаг юм. Хитад наймаашад манай зонтой хөөрэлдэжэ шадаг болонхой. Хэдэн ород үгэ, тоо сээжэлдэжэ абаихай. «Ямар сэнтэйб?» гэжэ асуухадань, «Хэдые абахабта?» гэжэ хариусадаг байна. СССР-hээ ерэhэн хүнүүд юумэ олоор абадаг гэжэ мэдэнэ ха юм. Харин совет наймаашад хилын саанаhаа ородоо 20 килограмм бараа гаргаха эрхэтэй... Нэгэдэхи классай биледтэй байгаа hаань, 40 килограмм бараа гаргахыень зүбшөөхэ юм. Харин үгы hаань...

Совет «бизнесменүүд» «зургаан кофто» гэжэ нэрэтэй эхэнэрые hайн танидаг юм гэжэ хэлсэдэг. Үлүү килограмм бүхэнэй түлөө 10 доллар түлэхэ гү, али олоhон бүхы зоорние Хитадай газар дээрэ орихо хангахын тула долоон хоногтоо 2—3 нэмэлтэ рейс эмхидхэхэ баатай болоо hэн. СССР-hээ Хитад ошодог аяншалагшадай тоо hүүлэй хахад жэлэй туршада 120 процент (США-hаа—43, Японhоо — 38 процент) дээшэлээ гэжэ Синьхуа агентство hаяхан гайхангяар тэмдэглээ hэн. Тэдэ булгадаа самолёдоор ниидэдэг юм. Бидэ дахяад лэ баярлахаа зон аад, голхоркобди. Олзоньолзоороо, харин самолёдуудые хаанаhаа абаха юм?

Хитадуудайшье голхорхо юумэн үгыл даа. СССР-hээ ерэhэн «худалдан абагшадай бригадануд» КНР-эй дотоодын дэлгүүртэ үлүү булуу бараа хэбтүүлнэгүй ха юм. Мүн арай шамай бэеэ тэжээжэ байдаг гостиницануудые хоёон байлганагүй.

Тэдэ энэ хэрэгэй гансал гадаада асуудал шиидхэхгүй байна. Хитад хотонуудай аажам ажабайдалда совет эрхэтэдэй хубилган шэнэдхэгдэhэн бизнес хэнэйшье ойлгохоор бэшэ ушарнуудые тохёолдуулна. Худалдаа наймаанай абьяас дээшэлжэ, «сүлөөтэ дэлгүүрнүүд» дээрэ шэнэ дүримүүд бии болгогдоко. Иимэ аяншалагшад 3—5 удэр Пекиндэ гү, али Шанхайда «ажаллахадаа», Польшын гү, али Монголой эрхэтэдтэй мүрысэхэ баатай болоно. Тиигэжэ тэдэнэр эд бараанай үнэ, али Монголой эрхэтэдтэй мүрысэхэ баатай болоно. Тиигэжэ тэдэнэр эд бараанай үнэ, али Монголой эрхэтэдтэй мүрысэхэ баатай болоно. Тиигэжэ тэдэнэр эд бараа гаргаха эрхэтэй... Нэгэдэхи классай биледтэй байгаа hаань, 40 килограмм бараа гаргахыень зүбшөөхэ юм. Харин үгы hаань...

Совет «бизнесменүүд» «зургаан кофто» гэжэ нэрэтэй эхэнэрые hайн танидаг юм гэжэ хэлсэдэг. Үлүү килограмм бүхэнэй түлөө 10 доллар түлэхэ гү, али олоhон бүхы зоорние Хитадай газар дээрэ орихо болотор энэнь үргэлжэлхэ гэжэшэб, мэдэгдэнэгүй.

Хитад ерэхэ, эндэhээ гараха тухай хоёр ороной консульско хэлсээнүүд бүхы зондо хабаатай, гэбэшье «улаантанай наймаалагшадай» hанаае зобоногүй. Эдэ мүрнүүдые бэшэжэ байhан автор совет «аяншалагша» дуратай аэропортдоо хүрөөгүй гэжэ нэгэшье дуулаагүй, харин өөрөө Шереметьевэй аэрофлодой худалдэмэрилэгшэдэй «Хайшаа ошохошиб, ямар зорилготойбши? тэхэ мэтэ асуудалнуудта тон тодорхойгоор хариусаха баатай болодог юм.

«Улаантанай наймаашадые» Хитад үсөөнөөр ябуулдаг болохо арга боломжо бии гээшэ гү? Россин болон союзна республикануудай үндэhэн экономикые hэргээгээ hаа, улас-хоорондын спекуляйтну д. ев hадаа үгы болошохо hэн ха. Тэдэ иимэ байдал hаяар тохёолдохоёо байнагүй. Тиимэhээ яяза бүриин хорилтонуудые зохёохогүй, харин алишье таладань түhатай шиидхэбэри олохо хэрэгтэй.

«Хүндэтэ совет бизнесменүүд» баhал тиигэжэ тоолоно:

— Мүнөө ондоо тээшээ ошодог болонхой.

— Хайшаа?

— Хойно жэл мэдэгдэхэ даа...

— Өөлэдөөшье хилын саагуур наймаа хэдэг болохо гээшэ гү?

— Тиигэнгүй яахаб!

(Дэлгүүр дээрэ дуулаhан хөөрэлдөөн).

Пекиндэ ябаhан манай «наймаашадай» хэлэниинь тад ондоо байдаг, тэдэ тэрэнние хитад хэлэндэ оршуулжа яашье болодоггүй, «Готай» гостиницын дэргэдэ саг үргэлжэ наймаа хэгшэдэй нэгэн ямар нэгэн юумэ худалдаха бүхэндөө «Ташкент хотын спорткомитет такие амаршална» гэжэ хэлэдэг юм.

«Амаршалнабди, амаршалнабди»,—гэжэ, юушье ойлгоогүй хүнүүд тэрээндэ хариусадаг. Иигэжэл манайхид шуран солбоноо хилын саагуур харуулжа ябана.

К. ТОПОРКОВ, ТАСС-ай корр.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряадай ССР-эй Верховно Совет, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Редакторай орлогшо П. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес: 670000. Улаан-Удэ, Галандаришвилиин үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемныи—2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарнин — 2-50-52, секретариадай — 2-66-76, таhагууд: соеддүүдэй худэлмэрнин ба ниитын эмхнүүдэй — 2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, 2-67-81; социально-экономическэ — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-69-58; соёлой, эрдэмэй болон hургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; олониитын худэлмэрнин ба мэдээсэлэй —2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-67-81; оршуулгын — 2-60-91; коммерческэ —2-69-58; корректорнуудэй —2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай) — 2-35-95, манай корреспондентнүүд: Баргажанда — 91-1-44, Закаменсида —31-61; Агинскда — 3-45-94.

Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор — 2-37-32, бухгалтерн — 2-33-77, вакта —2-56-62.

Газетэ мэндээ 260 дахин гараха
Хэблэлэй 2 хуудаhан хэмжээтэй
Газетын индекс 50901. Тираж 6600
Хэблэлдэ тушаагдаhан саг: 23.50.

Буряадаа ССР-эй Госкомиздатэй республиканска типографида газетэ барагдан хэблэгдэбэ
Директорэйнь телефон 2-40-45